

Palackého univerzita v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

**Současné české překlady slovenské
beletrie**

Bakalářská diplomová práce

Autor: Simona Kukučová

Obor: Česká filologie se zaměřením na editorskou práci
ve sdělovacích prostředcích

Vedoucí práce: doc. PhDr. Lubomír Machala, CSc.

Olomouc 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem citovala pouze z uvedených zdrojů a pramenů.

V Olomouci 24. 4. 2009

.....

Simona Kukučová

Poděkování

Ráda bych poděkovala doc. PhDr. Lubomíru Machalovi, CSc., za nasměrování k práci a za hodnotné rady a připomínky.

OBSAH

Úvod.....	7
1. Situace slovenské literatury po roce 1989	8
2. Současné vztahy slovenské a české literatury.....	10
3. Pravidla literárního překladu	12
4. Michal Hvorecký – Silný pocit čistoty	15
4.1 Michal Hvorecký	15
4.2 Anglicismy v díle Michala Hvoreckého	15
4.3 Germanismy v díle Michala Hvoreckého	16
4.4 Vulgarismy.....	17
4.5 Gramatické transformace	17
4.5.1 Překlady v rovině morfologické	17
4.5.1.1 Změna rodu	17
4.5.1.2 Změna čísla	18
4.5.1.3 Změna pádu.....	18
4.5.1.4 Změna času	18
4.5.1.5 Změna vidu	18
4.5.2 Syntaktická kondenzace.....	19
4.5.3 Slovně druhové záměny.....	19
4.5.4 Záměny multiverbizačních pojmenování za univerbizační a naopak	19
4.5.5 Slovosledné transformace	20
4.6 Lexikálně-gramatické transformace	20
4.6.1 Frazeologismy.....	20
4.7 Neúplné a chybné překlady.....	20
4.7.1 Chybné překlady	20
4.7.2 Neúplné překlady	21
4.8 Shrnutí.....	22
5. Pavel Vilikovský – Kouzelný papoušek a jiné kýče.....	23
5.1 Pavel Vilikovský.....	23
5.2 Ruská slova v díle Pavla Vilikovského.....	23
5.3 Gramatické transformace	23
5.3.1 Překlady v rovině morfologické	23
5.3.1.1 Změna rodu	23
5.3.1.2 Změna času	24
5.3.1.3 Změna vidu	24
5.3.2 Slovně druhové záměny.....	24
5.3.3 Záměny větných členů	24
5.3.4 Záměna multiverbizačního pojmenování za univerbizační	25
5.3.5 Slovosledné transformace	25
5.4 Lexikálně-gramatické transformace	25
5.4.1 Frazeologismy.....	25
5.5 Neúplné a chybné překlady.....	25
5.5.1 Chybné překlady	25
5.5.2 Chyby způsobené změnou osoby.....	27
5.5.3 Neúplné překlady	28
5.6 Shrnutí.....	28
6. Márius Kopcsay – Ztracené roky.....	29
6.1 Márius Kopcsay	29
6.2 Gramatické transformace	29
6.2.1 Překlady v rovině morfologické	29
6.2.1.1 Změna rodu	29

6.2.1.2	Změna čísla	30
6.2.1.3	Změna pádu.....	30
6.2.1.4	Změna času	30
6.2.1.5	Změna vidu	31
6.2.2	Syntaktická kondenzace.....	31
6.2.3	Slovnědruhov \acute{e} z \acute{a} m \acute{e} ny	31
6.2.4	Z \acute{a} m \acute{e} ny v \acute{e} tn \acute{y} ch \acute{c} len \acute{u}	31
6.2.5	Slovosledn \acute{e} transformace	32
6.3	Lexik \acute{a} ln \acute{e} -gramatick \acute{e} transformace	32
6.3.1	P \acute{r} irovn \acute{a} n $\acute{ı}$	32
6.4	Ne \acute{u} pln \acute{e} a chybn \acute{e} p \acute{r} eklady.....	32
6.4.1	Chybn \acute{e} p \acute{r} eklady	32
6.4.2	Ne \acute{u} pln \acute{e} p \acute{r} eklady	34
6.5	Propria.....	36
6.6	Shrnut $\acute{ı}$	36
7.	Balla – Na \acute{z} ivu	37
7.1	Balla	37
7.2	Vulgarismy.....	37
7.3	Gramatick \acute{e} transformace	38
7.3.1	P \acute{r} eklady v rovin \acute{e} morfologick \acute{e}	38
7.3.1.1	Zm \acute{e} na rodu	38
7.3.1.2	Zm \acute{e} na \acute{c} ísla	38
7.3.1.3	Zm \acute{e} na \acute{c} asu	38
7.3.2	Syntaktick \acute{a} kondenzace:	39
7.3.3	Slovn \acute{e} druhov \acute{e} z \acute{a} m \acute{e} ny	40
7.3.4	Z \acute{a} m \acute{e} na univerbiza \acute{c} n $\acute{ı}$ ho pojmenov \acute{a} n $\acute{ı}$ za multiverbiza \acute{c} n $\acute{ı}$	40
7.3.5	Slovosledn \acute{e} transformace	40
7.4	Lexik \acute{a} ln \acute{e} -gramatick \acute{e} transformace	41
7.4.1	P \acute{r} irovn \acute{a} n $\acute{ı}$	41
7.5	Ne \acute{u} pln \acute{e} a chybn \acute{e} p \acute{r} eklady.....	41
7.5.1	Chybn \acute{e} p \acute{r} eklady	41
7.5.2	Chyby zp \acute{u} soben \acute{e} zm \acute{e} nou osoby	44
7.5.3	Ne \acute{u} pln \acute{e} p \acute{r} eklady	44
7.6	Propria.....	46
7.7	Shrnut $\acute{ı}$	46
8.	Daniela Kapit \acute{a} nov \acute{a} – A \acute{t} to z \acute{u} stane v rodin \acute{e}	47
8.1	Daniela Kapit \acute{a} nov \acute{a}	47
8.2	Gramatick \acute{e} transformace	47
8.2.1	Zm \acute{e} ny v rovin \acute{e} morfologick \acute{e}	47
8.2.1.1	Zm \acute{e} na rodu	47
8.2.1.2	Zm \acute{e} na \acute{c} ísla	47
8.2.1.3	Zm \acute{e} na vidu	48
8.2.2	Syntaktick \acute{a} kondenzace.....	48
8.2.3	Slovn \acute{e} druhov \acute{e} z \acute{a} m \acute{e} ny	48
8.2.4	Z \acute{a} m \acute{e} ny v \acute{e} tn \acute{y} ch \acute{c} len \acute{u}	49
8.2.5	Slovosledn \acute{e} transformace	49
8.3	Ne \acute{u} pln \acute{e} a chybn \acute{e} p \acute{r} eklady.....	49
8.3.1	Chybn \acute{e} p \acute{r} eklady	49
8.3.2	Ne \acute{u} pln \acute{e} p \acute{r} eklady	51
8.4	Shrnut $\acute{ı}$	52
9.	Peter Pi \acute{s} \acute{t} anek – Muzika	54
9.1	Peter Pi \acute{s} \acute{t} anek	54

9.2 Gramatické transformace	54
9.2.1 Změny v rovině morfologické	54
9.2.1.1 Změna rodu	54
9.2.1.2 Změna čísla	54
9.2.1.3 Změna času	55
9.2.1.4 Změna vidu	55
9.2.2 Syntaktická kondenzace.....	55
9.2.3 Záměny větných členů	56
9.2.4 Slovosledné transformace	56
9.3 Lexikálně-gramatické transformace	56
9.3.1 Frazeologismy.....	56
9.4 Neúplné a chybné překlady.....	56
9.4.1 Chybné překlady	56
9.4.2 Neúplný překlad.....	57
9.5 Propria.....	57
9.6 Pravopisný lapsus nebo významová chyba.....	58
9.7 Jazyk cizince	58
9.8 Shrnutí.....	58
Závěr.....	60
Anotace bakalářské diplomové práce	62
Bibliografie.....	63

ÚVOD

Vzájemné kontakty mezi českou a slovenskou kulturou mají dlouhou a bohatou tradici, jejíž součástí je i řešení otázky, zda je vzájemné překládání literárních děl správné a nutné. Po rozdělení Československa ztrácí především mladá generace schopnost porozumět sousednímu jazyku, proto převládá v posledních letech názor o prospěšnosti těchto překladů.

Ve své práci se budu zabývat současnými českými překlady slovenské beletrie, soustředím se především na kvalitu překladatelských výkonů. Zaměřím se na následující překlady slovenských autorů: *Michal Hvorecký – Silný pocit čistoty* (přel. Olga Turňová), *Pavel Vilikovský – Kouzelný papoušek a jiné kýče* (přel. Johana, Kristýna a Miroslav Zelinští), *Márius Kopcsay – Ztracené roky* (Šárka a Miroslav Zelinští), *Balla – Naživu* (přel. Kristýna, Šárka a Miroslav Zelinští), *Daniela Kapitáňová – Ať to zůstane v rodině* (přel. Miroslav a Šárka Zelinští) a *Pavel Pišťanek – Muzika* (Kristýna a Miroslav Zelinští). Můj výběr překladů spočíval především v rozličném zaměření témat jednotlivých autorů, chtěla jsem se podrobněji seznámit s typickým stylem tvorby konkrétního autora, poznat styl jazyka, který ve svých dílech užívá nejmladší představitel generace Michal Hvorecký. Všimnout si rozdílného vidění světa právě mezi nejmladším představitelem a představitelem staršími, kteří měli možnost ve svých prózách srovnat období před a po rozpadu Československa (Vilikovský, Kopcsay, Pišťanek), či se oddat spíše filozofickým a existenciálním otázkám (Balla) nebo se ponořit do tajů detektivního pátrání (Kapitáňová).

Mým dalším krokem bude nastínění situace po roce 1989, kde je důležité si uvědomit, jaké změny přinesl demokratický systém státu. Dále objasním současné vztahy slovenské a české literatury, kde mimo jiné poskytnu přehled nakladelství, která se zabývají produkcí slovenských originálů a překladů. Uvedu základní pravidla k literárnímu překladu – zde se budu inspirovat publikacemi Jiřího Levého, který zachycuje některé překladatelské obtíže a popisuje cestu k překladům kvalitnějším, adekvátnějším. Provedu podrobnou analýzu překladu vybraných děl – z hlediska literárněvědného a lingvistického. Z hlediska lingvistického se zaměřím jak na stránku gramatickou (především změny v rovině morfologické), tak na lexikálně-gramatickou (zejména frazeologismy, přirovnání). Z podrobných analýz určím nejčastější chyby, které se vyskytovaly v konkrétních dílech, neopomenou také zmínit nejčastější omyly, které se v překladech objevily. V rámci badatelského srovnávání se pokusím pomocí zjištěných poznatků vydedukovat, zda jsou překlady kvalitní a zda je nutné slovenskou beletrii překládat do češtiny, či ne.

1. SITUACE SLOVENSKÉ LITERATURY PO ROCE 1989

Rok 1989 je vnímán jako přelomový a významný z hlediska vývoje společnosti, dochází k pádu totalitní komunistické vlády a přichází změna politického režimu. Tyto změny v roce 1993 vyústily v rozdělení Československa na dva samostatné státní celky.

Je důležité položit si otázku, jaký vliv měl rok 1989 na vývoj literární tvorby. Nejprve si však musíme uvědomit, že literatura nevzniká jako samostatný izolovaný proces, je třeba v úvahu vzít kontext společenský. Pro Československo, jako krajinu bývalého socialistického bloku, bylo příznačné ovlivňování literárního dění. Literatura podléhala přísným korekturám a schematickému dodržování norem tvorby literárního díla. Už v roce 1988 však působilo několik časopisů na Slovensku, například *Literárny týždenník* či nové vedení redakce časopisu *Slovenské pohľady*, které šířily myšlenky demokracie. Literatura tedy určitým způsobem předpověděla politickou změnu, která proběhla v listopadu 1989.

Na Slovensku nedošlo po převratu k tak výraznému přeskupování hodnot jako v Čechách. Bylo to dáno mimo jiné tzv. měkčí variantou normalizace, uplatňovanou ve slovenských poměrech. K nové hodnotové hierarchizaci ovšem samozřejmě došlo, a to hlavně v důsledku integrace autorů a děl za socialismu prohibitovaných. Významnými změnami prošlo i samotné literární prostředí a zázemí, začala vznikat nová nakladatelství. Především na slovenskou literaturu se od počátku soustředí vydavatelství *L. C. A. Koloman Kertész Bagala (Levice)*, které uvedlo mnohé nové autory (Tomáš Horváth, Marek Vadas, Vladimír Balla, Daniela Kapitáňová, Mária Kopcsay a jiní), ale systematicky vydávalo také tvorbu starších tvůrců, kteří se podíleli na úspěších slovenské literatury zejména v šedesátých letech 20. století (Ján Johanides, Rudolf Sloboda a jiní).

Dalším úspěšným vydavatelstvím je bratislavské *QII*, které má široké pole působnosti: vydává díla původní i překládaná, literaturu pro děti i mládež atd. Mezi nová slovenská vydavatelství patří: *Modrý Peter* (zejména slovenská poezie), *Tatran*, *Petrus* (původní i překladová literatura, vysoká úroveň designu), *Kalligram* (výběr nejvýznamnějších literátů od nejstarších dob po současnost, též esejistika a literárněvědné publikace).

Nástup demokracie a vznik nových vydavatelství daly prostor mladým, nastupujícím spisovatelům, kteří přinášeli do literatury nové nápady, postupy. Neodmyslitelnou součástí literatury jsou časopisy (*Slovenské pohľady*, *Romboid*, *Revue svetovej literatúry*, *Literárny týždenník*, *Dotyky*, *RAK*), které se vyznačují různým zaměřením a někdy i hodně rozdílnými prioritami.

Kromě časopisů a vydavatelství podporují slovenskou literaturu instituce jako Slovenská národná knižnica v Martine či Literárne informačné centrum v Bratislave, její systematické reflexi se pak věnuje Ústav slovenskej literatúry Slovenskej akadémie vied v Bratislave.

Dominantní postavení v devadesátých letech zaujali ve slovenské literatuře spisovatelé střední generace. Patřili k nim zejména Rudolf Sloboda, Pavel Viličkovský, Dušan Dušek, Dušan Mítana, Pavel Hruz, Alta Vášová a další.

Nástup mladé generace s sebou přinesl ještě větší akcent na individualitu, příklon k ironii, recesi, prolínání světa reality a fantazie, popřípadě destrukci příběhu či intertextovost. Velký prostor dostává experimentování, psaní se stává jakousi hrou. Hlavním tématem příběhů je především osamělost, která vede od psychických potíží až k destrukci vlastního života. Z nových autorů vynikli a stali se známými Peter Pišťánek, Viliam Klimáček, Tomáš Horváth, Balla, Michal Hvorecký, Marek Vadas nebo Jana Juráňová či Jana Beňová. Slovenská literatura prokázala v nových svobodných podmínkách svou vitalitu a schopnost vytvářet hodnoty, které mohou obohatit a inspirovat vnímatele i za hranicemi Slovenska.

2. SOUČASNÉ VZTAHY SLOVENSKÉ A ČESKÉ LITERATURY

Specifický vztah Čechů a Slováků je dán především jejich příbuzností a blízkostí, zejména pak oné kulturní. Žádné jiné národy nemají tolik společného jako právě Češi a Slováci. Po rozpadu Československa je mnohdy až přehnaně kladen důraz na českou a slovenskou svébytnost a samostatnost, kontakty ve sféře umění a kultury však nadále přetrvávají. Podle Radoslava Passii, z jehož postřehů budu dále vycházet, sice slovensko-český kulturní kontext slábne, ale přesto zůstává ještě dosti silným fenoménem, aby mu byla věnována pozornost.

Seznámení českého čtenáře se současnou slovenskou literaturou nese mnohá úskalí. Za prvé musí mít čtenář knižní titul k dispozici a za druhé musí v dostatečné míře porozumět danému jazyku. Ve své stati Passia v dané souvislosti konstatuje: *Jeden z porovnávacích jazykovedných výskumov hovorí, že vo vzťahu češtiny a slovenčiny je asi 16 % komunikačne problémových lexém, iný výskum zase uvádza, že v množine päťsto najpoužívanejších lexém je ich v slovenčine 23 % celkom odlišných ako v češtine.*¹ Z tohoto poznatku vyplývá, že je potřeba se s těmito slovy seznámit, teprve poté může český čtenář pochopit skutečný význam.

Podle Passii přetrvávají myšlenky, že není potřebné slovenskou literaturu do češtiny překládat, ale pokud se někdo opravdu zajímá o podobu a úroveň slovenské literatury, měl by uznat potřebu jejího překládání i do českého jazyka, i přes nespornou příbuznost a blízkost.

Český vnímatel totiž čím dál víc ztrácí kontakt se slovenštinou, a proto se čtenář slovenské literatury spíše vyhýbá. Také dostupnost originálních slovenských knih na území České republiky je nevalná. Z uvedených důvodů se Radoslav Passia přimlouvá za překládání slovenské literatury pro české čtenáře, ale zdůrazňuje, že umělecký překlad by měl být něco víc než pouhé jazykové přetlumočení, neměl by ztrácet hodnoty obsažené v původním díle, měl by zprostředkovat čtenáři plnohodnotný zážitek z četby.

Překládovou produkci slovenské literatury v současnosti v Čechách a na Moravě nabízejí zejména nakladatelství Labyrint, Host, Kniha Zlín, Petrov, Odeon, Albatros, Volvox Globator. Následující řádky věnuji přehledu publikací slovenské provenience, které tato i další česká nakladatelství v poslední době přinesla (a to s vědomím, že tento přehled nebude s největší pravděpodobností úplný):

¹ PASSIA, R.: Prekladateľ, alebo neprekladateľ? Niekoľko postrehov k súčasným vzťahom slovenskej a českej literatúry. In *Dokořán*, r. 12, č. 47, 2008, s. 22–24.

Překlady slovenské beletrie

Labyrint: Michal Hvorecký (*Plyš*, 2005; *Plyš*, přel. Martina Šulcková, 2006).

Host: Samko Tále (*Kniha o cintoríne*, 2001; *Kniha o hřbitově*, přel. Miroslav Zelinský, 2007), Daniela Kapitáňová (*Nech to zostane v rodine*, 2005; *Ať to zůstane v rodině*, přel. Miroslav a Šárka Zelinští, 2006), Pavel Vilikovský (*Posledný kôň Pompejí*, 2001; *Poslední kůň Pompejí*, přel. Šárka a Miroslav Zelinští, 2005).

Kniha Zlín: Pavel Vilikovský (*Čarovný papagáj a iné gýče*, 2005; *Kouzelný papoušek a jiné kýče*, přel. Johana, Kristýna a Miroslav Zelinští, 2007), Peter Pišťanek (*Mladý Dôňč*, 1993; *Muzika*, přel. Kristýna a Miroslav Zelinští, 2008), Michal Hvorecký (*Silný pocit čistoty*, 1998; *Silný pocit čistoty*, přel. Olga Turňová, 2006), Balla (*De la Cruz*, 2005, *Gravidita*, 2000, *Unglik*, 2003, *Leptokaria*, 2002; *Naživu*, přel. Miroslav Zelinský, 2008), Márius Kopcsay (*Stratené roky*, 2004; *Ztracené roky*, přel. Miroslav Zelinský, 2008).

Petrov: Dušan Taragel (*Roger Krowiak*, 2002; *Roger Krowiak*, přel. Emil Hakl, Marian Palla, Bohuslav Vaněk-Úvalský, Petra Hůlová, Miloš Urban, Michal Viewegh, J. A. Pitínský a další, 2004).

Odeon: Michal Hvorecký (*Lovci a zberači*, 2001; *Lovci a sběrači*, přel. Martina Šulcková, 2003).

Volvox Globator: Dušan Šimko (*Maratón Juana Zabalu*, 1991; *Maraton Juana Zabaly*, přel. Miroslav Zelinský, 2008).

Slovenské originály vydané v českých nakladatelstvích

Labyrint: Dominik Tatarka (*Písačky pre milovanú Luteciu*, 1999).

Host: Fedor Matejov, Peter Zajac (*Od iniciatívy k tradícii*, 2005).

Vlastní počiny českých nakladatelství

Labyrint: Kolektiv autorů nakladatelství Labyrint (*Slovenská čítanka „14 ostrých“*, 2005).

Dětská literatura

Labyrint: Vilam Klimáček, Dezider Tóth (*Noha k nohe*, 2005; *Noha k noze*, 2005).

Albatros: Dušan Taragel (*Rozprávky pre neposlušné deti a ich starostlivých rodičov*, 1997; *Pohádky pro neposlušné děti a jejich starostlivé rodiče*, přel. Kristýna Zelinská a Johana Zelinská, 2002).

3. PRAVIDLA LITERÁRNÍHO PŘEKLADU

Ve stručném shrnutí základních překladatelských pravidel vycházím z názorů Jiřího Levého. Ve svých publikacích popisuje poznatky z teorie překládání. Podle Jiřího Levého existují tři základní podmínky, které by měl každý překladatel respektovat:

- 1) *překladatel má znát jazyk, z kterého překládá*
- 2) *překladatel má znát jazyk, do kterého překládá*
- 3) *překladatel má znát realie cizího prostředí díla nebo příslušný vědný obor u díla odborného²*

Pokud překladatel nespĺňuje některou z uvedených podmínek, nebude ani výsledný překlad kvalitní.

V rámci lingvistiky rozlišujeme podle Catforda překlad omezený a překlad totální. Omezený překlad představuje rámec jedné jazykové roviny, např. fonologický překlad, lexikální, grafologický a gramatický, zatímco totální překlad nevyčleňuje pouze jedinou gramatickou vrstvu. Jádrem lingvistické problematiky je zcela jistě to, co mají oba překládané jazyky společného a v čem se liší. Pro literárněvědné metody je východiskem srovnávací historická poetika.

Podle Levého je překládání určitý typ sdělování. Překladatel dekóduje sdělení, to je skryto v textu, který vytvořil původní autor a tento text je zašifrován do překládaného jazyka. Překladatel by měl překládat ideově estetický obsah díla. Občas se však vyskytnou problémy a to z toho důvodu, že někteří překladatelé jsou spíše filologicky vzdělaní, a tak mají potřebu originál opravovat, pokud v něm najdou věcné chyby. Oprava je možná pouze za předpokladu, že se dotýčný překladatel dohodne na těchto opravách s žijícím autorem. Překladatel by měl především porozumět původní myšlence autora. Pokud tuto myšlenku nepochopí, dochází již k zmíněnému opravování a vylepšování. To však není v rámci překladu přípustné, měl by být zachován původní text, přestože autor nemá pravdu, překladatel by se měl řídit zásady – nepoučovat, neměl by také usilovat o doslovný překlad, měl by se soustředit na estetickou hodnotu.

Levý popisuje tři fáze překladatelovy práce:

- 1) *pochopení předlohy*
- 2) *interpretace předlohy*
- 3) *přestylizování předlohy³*

² LEVÝ, J.: *Úvod do teorie překladu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958, s. 5.

Zaměřím se na první bod, což je pochopení předlohy. Autor by měl především pochopit skutečnost, kterou zobrazuje ve svém díle, překladatel by měl pochopit dílo, které tlumočí. Nezbytnou výbavou překladatele je porozumění textu, tzn. porozumění filologické. Dílo obsahuje ideově estetické hodnoty a právě ty by měl překladatel rozpoznat a zjistit, jakým způsobem je autor dosáhl. Pokud překladatel tyto jazykové prostředky rozpozná, následuje dále pochopení skutečností vyjádřených v díle – postavy díla, jejich vztahy, prostředí.

Velmi důležitou součástí překladatelovy práce je představitivost. Pokud se vyskytnou nějaké nesrovnalosti v překladu, velmi často je tato situace zapříčiněna tím, že si překladatel neumí představit myšlenku či význam určité jazykové jednotky. Je také nezbytné uvést rozdíl mezi překladatelem tvůrčím a mechanickým. Tvůrčí překladatel si představí skutečnost, o které píše, netvůrčí vnímá jen text a překládá slova.

Nyní se stručně zaměřím na druhý bod – interpretace předlohy. Zde je na místě si uvědomit důležitost skutečnostního chápání. Občas nastává situace, kdy není možné přeložit určitý jazykový jev doslova, a tak přichází na řadu interpretace. Překladatel musí tedy význam specifikovat, rozhodnout se pro jednu variantu.

Poslední fází překladatelské práce je přestylizování předlohy. Nejdůležitější je v tomto případě požadavek umělecky hodnotného přestylizování předlohy. K tomu potřebuje překladatel především nadání stylistické.

Dalšími problémy, kterými se Levý ve své publikaci zabývá, jsou estetické problémy překladu. Jak sám říká: *Cílem překladatelovy práce je zachovat, vystihnout, sdělit původní dílo, nikoliv vytvořit dílo nové, které nemělo předchůdce, cíl překladu je reprodukční.*⁴ Zde ukazuje také na potřebu *definovat vztah překladu k jiným uměním.*⁵

Zajisté je podstatné vytyčit si stanoviska pro hodnocení. Základem je kategorie hodnoty. S hodnotou souvisí norma, Levý uvádí dvě: *normu reprodukční (tj. požadavek věrnosti, výstižnosti) a normu „uměleckosti“ (požadavek krásy).*⁶ Metoda věrná vyžaduje doslovný překlad, metoda volná si klade za cíl zobrazit estetickou hodnotu díla.

Podle Levého má překladatel být vybaven jazykovou tvořivostí. Vytváří nové výrazy a cizí výrazy zdomácňuje. Občas však tato tvůrčí schopnost způsobí více škody než užitku a překladatel vytváří slova nová, i když jich není zapotřebí. Pokud není překladatel dostatečně jazykově vybaven, dochází k lexikálnímu ochuzení, a to tím způsobem, že při

³ LEVÝ, J.: *Umění překladu*. Praha: Panorama, 1983, s. 51.

⁴ LEVÝ, J.: *Umění překladu*. Praha: Panorama, 1983, s. 83.

⁵ LEVÝ, J.: *Umění překladu*. Praha: Panorama, 1983, s. 83.

⁶ LEVÝ, J.: *Umění překladu*. Praha: Panorama, 1983, s. 86.

překladu použije slova obecnějšího a tím méně výstižného. Levý uvádí tři typy stylistického ochuzování slovníku:

- a) *užití obecného pojmu místo konkrétního přesného označení*
- b) *užití stylisticky neutrálního slova místo citově zabarveného*
- c) *malé využití synonym k obměňování výrazu⁷*

Na závěr se chci velmi stručně zmínit o analýze překladu. Překlad by měl být odrazem díla původního. Tento odraz má však zachovávat estetické hodnoty díla a zachovat původní myšlenku díla originálního. Analýza překladu by měla začít hromaděním různých odchylek. Některé budou náhodné, jiné budou pro překladatele typické. Postupem času se však začnou tvořit určité skupiny těchto odchylek, které budou něčím charakteristické. Tyto odchylky by měly odkrýt metodu překladatele.

⁷ LEVÝ, J.: *Umění překladu*. Praha: Panorama, 1983, s. 138.

4. MICHAL HVORECKÝ – SILNÝ POCIT ČISTOTY

4.1 Michal Hvorecký⁸

Představitel mladé generace Michal Hvorecký se narodil roku 1976 v Bratislavě, vystudoval estetiku, kromě literární tvorby se zabývá také reklamou. Věnuje se nejen povídkám a románům, jeho pole působnosti sahá k dramatickým textům a také překladům. Jeho román *Plyš* byl zdramatizován na třech scénách slovenských divadel. Hvoreckého díla vyšla v několika překladech.

Značně nadčasová povídková kniha *Silný pocit čistoty* se stala na Slovensku v době jejího vydání bestsellerem. Atraktivitu vytváří zejména místa, kde se jednotlivé příběhy odehrávají. Jsou to prostředí někdy nepojmenovaná, jindy konkrétně specifikovaná (například Berlín), zejména však destinace, které jsou vzdálené slovenskému prostředí, přestože se některé příběhy odehrávají v Bratislavě (*Silný pocit čistoty*, *Slizský masožravý mutant ze zamořené...*). Jeho postavy jsou zejména lidé na okraji společnosti, kteří se nemohou nebo nechtějí zařadit do normálního světa. Jazyk Hvoreckého je současný, velmi živý, často kritický a ironický. Toto dílo zaujme především svou nadčasovostí, která se prolíná celou sbírkou.

Michal Hvorecký je velmi překládaný autor, jeho díla byla přeložena do několika jazyků, a tak samozřejmě nemůže chybět překlad český. Stal se jakýmsi kultovním fenoménem mladé generace, proto jsem byla velmi zvědavá na jeho literární počin *Silný pocit čistoty*, zajímalo mě, v jaké míře byly použity neologismy, jakým prostředím se nechal inspirovat a jak překladatel uchopí zpracování díla.

4.2 Anglicismy v díle Michala Hvoreckého

Po roce 1989 se rozšířila obliba používání anglicismů na Slovensku i v Čechách. Nejinak je tomu v díle Michala Hvoreckého, představitele mladší generace současných slovenských spisovatelů. V souboru povídek *Silný pocit čistoty* se objevuje řada výrazů pocházejících z anglosaských zemí. V těchto slovech rezonují samozřejmě především módní trendy a fenomény, k nimž patří například skateboarding. S ním souvisí řada neologismů a anglických slov:

Slúchadlá mám ukryté pod čiapkou. Samozrejme, čiernou, Los Angeles Lakers. (Hvorecký, 1998, s. 7) *Stál som na skejte, na svojom Maovi, na božskom sixty/forty, na svojej láske,*

⁸ Autobiografie autorů jednotlivých děl jsem čerpala z následujících internetových zdrojů: <http://www.osobnosti.sk/index.php?os=zivotopis&ID=1908>, <http://www.spisovatele.cz/michal-hvorecky>, <http://www.lca.sk/blox/cms/autori/kapitanova>, <http://www.spisovatele.cz/peter-pistanek>, <http://www.lca.sk/blox/cms/autori/pistanek>, http://www.books.sk/writer_card.jsp?id=197

najväčšej zo všetkých lások, pravej a jedinej, panenskej a vášnivej a a a, proste super. Stál som na svojom Mao-ce-tungovi, ktorý sa na mňa zo spodu dosky usmieval. 60/40, number one in the world, the best one, the only one. Forever yours. (Hvorecký, 1998, s. 8) Mal som dobrú náladu, lebo umelé osvetlenie spravili vážne na úrovni a ešte k tomu som konečne zvládol body jarr a invert, čo sú fakt dosť brutálne ťažké triky, takže dôvodov bolo viac než dosť. (Hvorecký, 1998, s. 22)

Objevujú se zde i další výrazy související se skateováním: *U-rampa, ollie kickflip, boardslide*. Příznačným prvkem pro tohoto autora, je zcela jistě kombinování slovenštiny s anglickým jazykem: *That`s the question. Ale ja viem, žiaľ, aj answer. Me.* (Hvorecký, 1998, s. 7) *Našťastie je hned` za rohom nemocnice útulný pub.* (Hvorecký, 1998, s. 14) *Aby som sa rozhýbal, dal som si dole aj košeľu a zostal len v T-shirte I`M SIMPLY SKATER.* (Hvorecký, 1998, s. 33)

V povídce *Silný pocit čistoty* nalezneme výrazy jako: *fucking autobus (expresivum – vulgarismus), podobný shit (expresivum – vulgarismus)*. Často se však objevují i celé věty v angličtině, jak je tomu například v povídce *Druhá vrstva*: „*Level starts. Ready for demolition.*“ (Hvorecký, 1998, s. 70) *Self yourself and Survive* (Hvorecký, 1998, s. 73).

V devadesátých letech přicházejí nové technologie. Jednou z nich byl všem známý internet. Hvorecký, který přináší do svých knih moderní, živý a úderný jazyk, použil termíny týkající se zmíněného celosvětového média: *Som si kúpil fax, computer a modem a hned` som sa napojil na Internet.* (Hvorecký, 1998, s. 46) *Zistil som, že mám slušný počet vlastných homepages.* (Hvorecký, 1998, s. 46) Používá také pojmy z počítačového vybavení: *pulty s bulharským softwarom* (Hvorecký, 1998, s. 54), *joystick a tlačidlo space bar* (Hvorecký, 1998, s. 82).

4.3 Germanismy v díle Michala Hvoreckého

Povídka *Slizký mäsožravý mutant zo zamorenej planéty B2. 44 M, ktorý sa rýchlosťou svetla rúti na citadelu Vládcu hviezd a chce ju zničiť laserkinetickým delom* nás zavádí do prostředí psychopatického mladíka, který je posedlý sbírkou brakových filmů a filmových časopisů. Právě zde autor využívá germanismů: *Doplnkom tejto nádhernej poklesnutosi bola naša zbierka vidoekaziet, plná ozajstných skvostov a hŕba úžasne zlých devätnásťšilingových kompaktdiskov (Österreichische Hitparade der Volksmusik, Rainhard Fendrych: Midlife Crisis, Georg Danzer: Weihnachtslieder atd`.)* (Hvorecký, 1998, s. 82) *Ale že sme ani za celé roky nedokázali zohnať také prelomové romány ako Jeder Tag zählt Dorothy Sue Sahrplesovej alebo Der Sinn des Lebens Nadie Silv–Langleyovej.* (Hvorecký,

1998, s. 85) *Zo základných poviedok Zeig mir Dein Himmel* (Hvorecký, 1998, s. 85), *asi päť radov kníh z edície Der Spannugsroman für Hausfrauen* (Hvorecký, 1998, s. 93).

Povídka *Deti nových adaptácií* se zabývá problematikou začleňování menšin. Děj se soustřeďuje na přistěhovalecké děti. Jejich velkým problémem je zařadit se do běžného života, prožívat každodenní radosti dětství. V tomto případě je němčina brána jako nutnost pro adaptaci v cizím prostředí: *ľahké, ale nepoužiteľné schmelzen, strohé schreiten a zákerne podobné verbergen a verberben* (Hvorecký, 1998, s. 105), z *azylantskej učebnice (Berlin – Die Hauptstadt Europas)* (Hvorecký, 1998, s. 115), *chybné Wirtschaftsbriefe (do pravého horného rohu písala najprv Datum až potom Ort, nedokázala si zapamätať, že Bezug je o riadok vyššie ako Betreff)* (Hvorecký, 1998, s. 116).

4.4 Vulgarismy

Objevují se v každém jazyce, každá země má své specifické vulgarismy, proto i v překladu do českého jazyka jsou některé odlišné do jazyka slovenského: *Do pekla!* (Hvorecký, 1998, s. 13) × *Do hajzlu!* (Hvorecký, 2005, s. 39) – v tomto případě je český překlad mnohem expresivnější, *Boha!* (Hvorecký, 1998, s. 27) × *Do prdele!* (Hvorecký, 2005, s. 59) – překladatel měl použít jiného výrazu. Překlad není zcela adekvátní.

4.5 Gramatické transformace⁹

4.5.1 Překlady v rovině morfológické

4.5.1.1 Změna rodu

Některá slovenská substantiva jsou velmi podobná českým. Liší se však rodem a také číslem.

V povídce *Druhá vrstva* je použito výrazu *sála s priepast'ou* (Hvorecký, 1998, s. 65) – *sála* je rodu ženského (femininum), zatímco český překlad nabízí formu *sál s propastí* (Hvorecký, 2005, s. 133) – *sál* je maskulinum.

Substantivum *reťaz* (Hvorecký, 1998, s. 71). Ve slovenštině spadá do rodu ženského (femininum), v češtině je *řetěz* (Hvorecký, 2005, s. 141) rodu mužského. Opačný příklad nese substantivum *krč* (Hvorecký, 1998, s. 68), které se řadí k rodu mužskému (maskulinum), v českém jazyce je slovo *křeč* (Hvorecký, 2005, s. 138) rodu ženského.

⁹ Inspirací pro analýzu z hlediska lingvistického mi byl následující internetový zdroj: <http://www.ukrajnizistika.upol.cz/Docs/Teorie%20prekladu.htm>

4.5.1.2 Změna čísla

Následující příklady ukazují odlišné číslo: *novú vôňu* (Hvorecký, 1998, s. 66) – singulár, *nové vúně* (Hvorecký, 2005, s. 134) – plurál. Překladatel se rozhodl využít plurálu, zřejmě z důvodu následujícího výčtu slov: *dezinfekční nátěry, pláště, gumová obuv, lehátko, zapnutý laptop, igelit na podlaze* (Hvorecký, 2005, s. 134), jenže tímto krokem dochází k překročení překladatelských kompetencí.

4.5.1.3 Změna pádu

Privykajú šedej polotme (Hvorecký 1998, s. 74) × *zvykají na šedé pološero* (Hvorecký, 2005, s. 146). V originále je použito dativu, v překladu akuzativu.

V dalším případě má vliv na změnu pádu předložka. Slovenská *pri* se pojí s lokálem, česká prepozice *s* se pojí s instrumentálem. *Pri nej som nevedel nič* (Hvorecký, 1998, s. 8) × *s ní jsem nechápal téměř nic* (Hvorecký, 2005, s. 33).

Použití instrumentálu × dativu: *nadchol by som sa* (Hvorecký, 1998, s. 9) × *propadl bych* (Hvorecký, 2005, s. 34), akuzativ × genitiv: *narazil na stenu* (Hvorecký, 1998, s. 12) × *narazil do zdi* (Hvorecký, 2005, s. 38), lokál × genitiv: *na dne* (Hvorecký, 1998, s. 38) × *ze dna* (Hvorecký, 2005, s. 75).

4.5.1.4 Změna času

Odpovedajú jej pohľady (Hvorecký, 1998, s. 15) × *odpovídaly jí pohledy* (Hvorecký, 2005, s. 42). Překladatel nemá právo měnit slovesný čas. Autor se za použití přítomnosti snažil čtenáře více vtáhnout do děje, zprostředkovat jim situaci věrohodněji, zatímco vinou překladatele došlo k významovému posunu.

4.5.1.5 Změna vidu

Zcela jistě by neměla nastat situace, kdy se překladatel rozhodne využít jiný slovesný vid, než ten, který uvádí originál. Ze strany překladatele se jedná o velkou nezodpovědnost. *Hrýzla ma do prstov* (Hvorecký, 1998, s. 12) × *kousala mě do prstů* (Hvorecký, 2005, s. 38) – ze situace vyplývá, že v originálu kousla dotyčná osoba jen jednou, zatímco čtenář českého překladu se dozví, že kousala několikrát za sebou.

ŠúPali čínsky tabak (Hvorecký, 1998, s. 100) × *ušoulali čínský tabák* (Hvorecký, 2005, s. 115), *berie* (Hvorecký, 1998, s. 77) × *sebere* (Hvorecký, 2005, s. 150).

4.5.2 Syntaktická kondenzace

Běžným jazykovým jevem ve slovenštině je použití transgresivu, v češtině jeho použití není tak časté.

Mlčal som, dúfajúc, že existujú situácie, ktoré sa vyriešia samy. (Hvorecký, 1998, s. 29)

Jemne som sa dotkol Máriiných prs a pridržavajúc ju položil som ju na chrbát.

(Hvorecký, 1998, s. 35) *To akoby dodalo odvahu aj menej pohyblivým, ktorí natahujú ruky alebo hlavy a vyskakujú, narážajú jeden do druhého.* (Hvorecký, 1998, s. 63)

Mlčel jsem a doufal, že existují situace, které se vyřeší samy. (Hvorecký, 2005, s. 61)

Jemně jsem se dotkl Mariiných prsou. Přidržel jsem ji a položil na záda. (Hvorecký,

2005, s. 72) *To jak by dodalo odvahu i méně pohyblivým, kteří natahují ruce nebo hlavy a vyskakují, přičemž naráží jeden na druhého.* (Hvorecký, 2005, s. 130)

Český překladatel mohl použít přechodníku, ale nepůsobilo by to tak přirozeně jako ve slovenštině, zvolil proto efektivnější a estetičtější způsob.

4.5.3 Slovně druhové záměny

Bývanie na čierno (Hvorecký, 1998, s. 33) × *bydlíme na černo* (Hvorecký, 2005, s. 64), *s komentárom* (Hvorecký, 1998, s. 45) × *okomentoval som to* (Hvorecký, 2005, s. 84), *že sa situácia začne zhoršovať som predvídal* (Hvorecký, 1998, s. 35) × *prudké zhoršování situace jsem předvídal* (Hvorecký, 2005, s. 71).

Čítať som teraz nemal chuť (Hvorecký, 1998, s. 20) × *Na čtení jsem potom neměl nejmenší chuť* (Hvorecký, 2005, s. 49).

V následující ukázce je sloveso zcela bezdůvodně nahrazeno adjektivem: *tak sa jej v krátkom čase vybičovali nervy* (Hvorecký, 1998, s. 72) × *tak má za krátkou dobu vybičované nervy* (Hvorecký, 2005, s. 143).

Pouze za předpokladu, že nelze jazykový jev přeložit totožně s originálem, nabízí se varianta volnějšího překladu. To se však netýkalo uvedených příkladů, ty mohly být přeloženy beze změny slovního druhu.

4.5.4 Záměny multiverbizačních pojmenování za univerbizační a naopak

Některé výrazy mohou být ve výchozím jazyce jednoslovné a v překládaném jazyce víceslovné nebo obráceně: *odzdravil som a vypol discman* (Hvorecký, 1998, s. 7) × *odpověděl jsem na pozdrav a vypnul discman* (Hvorecký, 2005, s. 32), *kamionistom* (Hvorecký, 1998, s. 88) × *řidičem kamionu* (Hvorecký, 2005, s. 19).

4.5.5 Slovosledné transformace

Každý jazyk má svůj specifický slovosled. Některé jazyky jako například angličtina mají pevně danou slovoslednou stavbu. Čeština i slovenština jsou v tomto případě volnější, a tak vznikají různé slovosledné konstrukce: *takže jej pozdrav som nepočul* (Hvorecký, 1998, s. 7) × *takže jsem neslyšel její pozdrav* (Hvorecký, 2005, s. 31), *akurát tak dost'* (Hvorecký, 1998, s. 10) × *tak akorát dost* (Hvorecký, 2005, s. 36) – překladatel bezdůvodně zaměnil pořádek slov ve větě, aniž by to bylo potřeba.

4.6 Lexikálně-gramatické transformace

4.6.1 Frazeologismy

Frazeologismy jsou součástí každého jazyka. Toto ustálené slovní spojení je specifické pro každý jazyk. Ve slovenštině se objevuje frazeologismus *mít někoho v paži* (Hvorecký, 1998, s. 16) – s tímto výrazem se setkáváme i u nás. V češtině je ale častěji používáno *mít někoho na háku* (Hvorecký, 2005, s. 44). Následující idiom použitý v českém překladu významově odpovídá originálu, jenže překladatel se zřejmě nechal až příliš inspirovat originálem, místo genitivu – *s kopce*, použil chybně instrumentál – *kopce: ale teraz to s ňou evidentne šlo dolu vodou* (Hvorecký, 1998, s. 36) × *ale ted' to s ní šlo evidentně dolů kopcem* (Hvorecký, 2005, s. 72).

4.7 Neúplné a chybné překlady

4.7.1 Chybné překlady

Chybné překlady znehodnocují nejen kvalitu originálu, ale nejednou čtenáře přímo mystifikují: *začala si mykat najtlustější z nich* (Hvorecký, 2005, s. 44) – zde se jedná o problém slovesa *mykat*. Ve slovenštině je známo jako *mykať*, což znamená *škubat se, tahat*. Překladateli asi nebylo zcela známo, a tak jej převedl do češtiny jako *mykat*. Pokud by se z nějakých důvodů dalo toto verbum *mykat* pokládat za adekvátní, zcela jistě by zde musela být upřednostněna vazba *mykat se*.

Svoj majetok si nosí na chrbte, v prievitnom sáčku zo spevneného igelitu. (Hvorecký, 1998, s. 61) × *Svůj majetek nosí na zádech, v průsvitné kapse ze zpevněného igelitu.* (Hvorecký, 2005, s. 127) Zde dochází k významové záměně, jelikož význam substantiva *kapsa* odpovídá části kabátu či kalhot. Logičtější by bylo ponechat substantivum *sáček* či *igelitka*.

Najnepredávanejšieho Hlasu Slobody (Hvorecký 1998, s. 28) × *nejprodávanějšího Hlasu svobody* (Hvorecký, 2005, s. 60). Zřejmě z nepozornosti došlo k omylu, jelikož *najnepredávanejší* opravdu není synonymem, ale antonymem ke slovu *nejprodávanější*.

Zapína obidve baterky, ich svetelné kužele sa križujú a prebleskujú nad jej hlavou. (Hvorecký, 1998, s. 72) × *Zapína obě baterky. Jejich světelné kužely se křižují a probleskují nad hladinou.* (Hvorecký, 2005, s. 143) Opět dochází k významovému omylu, přestože *kužely mohly probleskovat nad hladinou*, znění originálu je jiné a není nejmenší důvod, proč by ho měl překladatel měnit.

Štrnásť doškrábaných a dostriekaných dverí a šesť tmavých vchodov, ktorých dvere niekto veľmi potreboval. (Hvorecký, 1998, s. 53) × *Čtrnáct poškrábaných a postříkaných dveří a šest tmavých vchodů, jejichž dveře nikdo moc nepotřeboval.* (Hvorecký, 2005, s. 120) Důsledkem špatného překladu vzniká negace slovesa *potreboval*, tato odchylka samozřejmě pozměňuje význam celého souvětí.

No patrilo k tým, ktorí si do zvitkov hyperinflačných ecu šúlali čínsky tabak. (Hvorecký, 1998, s. 100) × *Ale patřil k těm, kteří si do ruliček hyperinflačních euro ušoulali čínský tabák.* (Hvorecký, 2005, s. 115) V době, kdy byla kniha napsána, používalo Evropské společenství košové měny ecu, v roce 1999 byla měna nahrazena eurem. Přestože byl povídkový soubor *Silný pocit čistoty* přeložen až v roce 2005, mohl autor zachovat měnu ecu, popřípadě přidat poznámku o změně.

I když se tvůrce dopustí významové chyby, nemá překladatel právo jej opravovat. K opravě může dojít pouze po dohodě s autorem, popřípadě lze na chybu upozornit v poznámce. *Odkedy používa vložky YOU, môže chodiť plávať každý deň.* (Hvorecký, 1998, s. 15) Překladatelka místo *vložky YOU*, použila *tampóny YOU*.

Další chyba, která se stala snad z nepozornosti překladatele, je udání času. V originále se udává: *krátko po desiatej* (Hvorecký, 1998, s. 77), kdežto v překladu je užito: *krátce po deváté* (Hvorecký, 2005, s. 151). Tato informace je zcela zavádějící, potvrzuje ledabylost překladatele.

Následující nepřesnost mystifikuje čtenáře dokonce v horizontu několika let: *pred jedenástimi rokmi* (Hvorecký, 1998, s. 86) × *před více než patnácti lety* (Hvorecký, 2005, s. 15).

4.7.2 Neúplné překlady

Za velký překladatelský prohřešek se považuje vynechání části textu. Překladatel nemá právo cokoli v textu měnit či vynechávat, znehodnocuje tak původní dílo. V překladu

povídky *Silný pocit čistoty* je vynechána následující jedna věta: *Zrejme ju to urazilo, chuderku*. (Hvorecký, 1998, s. 8) V další větě bylo vynecháno adjektivum: *zachovalé surové zemiaky* (Hvorecký, 1998, s. 69) × *syrové brambory* (Hvorecký, 2005, s. 140). Slovenská varianta zdůrazňuje vlastnost potraviny, postava je ve velmi těžké životní situaci. Zmínka, že jsou brambory *zachovalé*, k snědku, je zásadní informace.

V jiném případě se zase překladatel rozhodl originál rozšířit, což se považuje za naprostou překladatelskou zvůli: *predstava* (Hvorecký, 1998, s. 35) × *hrůzostrašná predstava* (Hvorecký, 2005, s. 70). Adjektivum *hrůzostrašná* je hodnotícím prvkem. V originálu však není zaznamenáno, a tak není důvod uvádět ho v české verzi.

4.8 Shrnutí

Největší prohřešky překladatele se vyskytují ve významových chybách, překladatel si měl nejprve ověřit dané skutečnosti, a poté tvořit. Ledabylé zacházení s časovými údaji odráží nepozornost překladatele, tyto chyby by se neměly vyskytovat v žádném překladu.

Mělo být také zohledněno významové odstínění vulgarismů, v překladu měly být zvoleny jiné varianty. Slovně druhové záměny byly absolutně nepotřebné, každý z uvedených příkladů mohl být zachován beze změny. Největší nesrozumitelnost mohly českému čtenáři způsobit již zmíněné významové chyby, které se v textu vyskytovaly nejvíce, například: *Najnepredávanejšieho Hlasu Slobody* (Hvorecký 1998, s. 28) × *nejprodávanejšieho Hlasu svobody* (Hvorecký, 2005, s. 60).

Významových omylů i dalších prohřešků je však vzhledem k délce a obsahu celkového textu poskrovnu.

5. PAVEL VILIKOVSKÝ – KOUZELNÝ PAPOUŠEK A JINÉ KÝČE

5.1 Pavel Vilikovský

Talentovaný Pavel Vilikovský se narodil 27. června 1941 v Palúdzke. Po ukončení vysokoškolského studia angličtiny a slovenštiny na Filozofické fakultě UK, v roce 1965 se stal redaktorem *Slovenských rozhl'adov*, od roku 1976–1996 působil v časopisu Romboid.

Každá kniha Pavla Vilikovského je vždy netrpělivě očekávána. Nejinak tomu bylo s povídkovým souborem *Kouzelný papoušek a jiné kýče*, který získal v roce 2006 nejvyšší slovenské literární ocenění – cenu Anasoft litera. Kniha nabízí směsici různorodých povídek, které určitě nejsou poskládány náhodně. Vyskytují se zde „lehčí žánry“, mezi které patří například tři povídky o ne příliš talentovaném spisovateli Kúcanském, soubor také obsahuje dvě povídky, které jsou autorovi blízké, jedná se o osobnější zpověď, avšak i zde si autor zanechal odstup od příliš velké sentimentality a využil v těchto prózách odlehčenější jazyk.

Snad právě kvůli ocenění, které kniha získala, byla vybrána k českému překladu. Autor úspěšně působí na literární scéně již několik desetiletí, a tak je zárukou kvalitního literárního zážitku. Protože zde zachycuje dobu před i po rozdělení Československa, byla jsem zvědavá, jak právě tato skutečnost ovlivní jednotlivé povídky.

5.2 Ruská slova v díle Pavla Vilikovského

Kniha povídek Pavla Vilikovského je zasazena jak do období demokracie, tak do období totality. Tato skutečnost se projevuje také v použití cizích slov. V díle Michala Hvoreckého převládají anglicismy a germanismy, v díle Pavla Vilikovského ruská slova, ať už různě zkomolená či originální:

Ja bezpartajný (Vilikovský, 2005, s. 37), *Ničevó, Nenadá* (Vilikovský, 2005, s. 37), „*Éti kádry my úže dělali!*“ (Vilikovský, 2005, s. 61).

5.3 Gramatické transformace

5.3.1 Překlady v rovině morfologické

5.3.1.1 Změna rodu

Opět uvedu několik substantiv, která jsou téměř totožná v obou jazycích, liší se však rodem:

dilema (Vilikovský, 2005, s. 6) je v originále femininum, zatímco v překladu je *dilema* (Vilikovský, 2008, s. 9) rodu středního, dalším příkladem je spojení *urazený pako* (Vilikovský, 2005, s. 12), kde se jedná o maskulinum × *urazené pako* (Vilikovský, 2007, s. 15) je rodu středního. *Brandy* je ve slovenštině maskulinum: *brandy, karpatské* (Vilikovský, 2005, s. 94) × *brandy, karpatskou* (Vilikovský, 2007, s. 99). Rodu ženského je substantivum *téma* (Vilikovský, 2005, s. 100), čeština ho zařazuje k rodu střednímu.

5.3.1.2 Změna času

Změnou slovesného času se mění i význam celkového vyznění textu. Překladatel by si měl tedy uvědomit, že tyto změny nejsou v jeho kompetenci: *Tak počívam, že nás idú vláčiť po súdoch.* (Vilikovský, 2005, s. 11) × *Tak jsem slyšel, že nás jdou vláčet po soudech.* (Vilikovský, 2007, s. 14) Tyto dva různé slovesné časy způsobují i významovou nesrovnalost. V prvním případě, tedy originálu, se jedná o informaci, která byla poskytnuta jednomu z hlavních hrdinů před pouhou chvílí, zatímco překladatel ji použil jako dávno známou skutečnost. *Neexistuje* (Vilikovský, 2005, s. 25) × *neexistovalo* (Vilikovský, 2007, s. 28). Zde měl být zachován také čas přítomný, neměl by být nahrazen préteritem. *Ako verne rečník splňá jeho očakávania.* (Vilikovský, 2005, s. 96) × *Jak věrně řečník splnil jeho očekávání.* (Vilikovský, 2007, s. 101) Tento úryvek ukazuje, že opětovná změna času se podepsala na konečném vyznění. Autor poukazuje na to, že řečník jeho očekávání nadále plní, zatímco český čtenář se dozví, že už jeho očekávání splnil.

5.3.1.3 Změna vidu

Níže uvedené změny vidu jsou opět výsledkem překladatelovy zvůle:

zachovával (Vilikovský, 2005, s. 36) × *zachoval* (Vilikovský, 2007, s. 39),

spýtaš (Vilikovský, 2005, s. 102) × *ptáš* (Vilikovský, 2007, s. 108),

vypl'úvala (Vilikovský, 2005, s. 119) × *vyplívla* (Vilikovský, 2007, s. 125).

5.3.2 Slovně druhové záměny

Len nie študovať (Vilikovský, 2005, s. 73) × *jen ne studium* (Vilikovský, 2007, s. 77).

V tomto případě také nebylo zapotřebí zaměnit verbum za substantivum.

5.3.3 Záměny větných členů

Zde se jedná o záměnu přívlastku shodného v neshodný a naopak, avšak tato změna nebyla potřebná: *pakove výdavky na právníka* (Vilikovský, 2005, s. 13) × *výdaje na právníka toho paka* (Vilikovský, 2007, s. 15), *Kurčat'ov brat* (Vilikovský, 2005, s. 106) × *bratr Kuřete*

(Vilikovský, 2007, s. 112), *celý komplex jaskýň* (Vilikovský, 2005, s. 108) × *celý jeskynní komplex* (Vilikovský, 2007, s. 113).

5.3.4 Záměna multiverbizačního pojmenování za univerbizační

Překladatel vhodně zvolil variantu *pozvánka*, jelikož je to běžné užití tohoto substantiva v češtině:

Do pozývacého listu (Vilikovský, 2005, s. 34) × *do pozvánky* (Vilikovský, 2007, s. 37).

5.3.5 Slovosledné transformace

Jak už bylo zmíněno, čeština i slovenština má poměrně volný slovosled, proto je překlad dosti volný, někdy ovšem zcela bezdůvodně: *Medzi tým už objavil zapalovač vo vrecku* (Vilikovský, 2005, s. 5) × *Mezitím už zapalovač objevil v kapse* (Vilikovský, 2007, s. 7), *len to nie* (Vilikovský, 2005, s. 107) × *jen ne to* (Vilikovský, 2007, s. 112), *noc hlboká* (Vilikovský, 2005, s. 122) × *hluboká noc* (Vilikovský, 2007, s. 127). *Aby som povedal pravdu* (Vilikovský, 2005, s. 125) × *Abych pravdu řekl* (Vilikovský, 2007, s. 130).

5.4 Lexikálně-gramatické transformace

5.4.1 Frazeologismy

Tato velmi zajímavá slovní spojení mají své místo v každém jazyce, jak už bylo zmíněno. V povídkách Pavla Vilikovského se pár frazeologismů objevuje také:

Nevidia si ďalej od nosa. (Vilikovský, 2005, s. 24) × *Nevidí si dál než na špičku nosu.* (Vilikovský, 2007, s. 27)

Velmi časté spojení: *ako strašiak do maku* (Vilikovský, 2005, s. 57) × *jako strašák do zelí* (Vilikovský, 2007, s. 62).

Nebu visí podolok (Vilikovský, 2005, s. 82) × *nebe visí na vlásku* (Vilikovský, 2007, s. 86).

V následujícím případě si překladatel neporadil s hravou aktualizací ustáleného rčení:

lepší vrabec v kletke ako andulka na streche (Vilikovský, 2005, s. 97) × *lepší vrabec v hrsti než holub na střeše* (Vilikovský, 2007, s. 102).

5.5 Neúplné a chybné překlady

5.5.1 Chybné překlady

Ať už z nepozornosti či neznalosti vyskytují se neúplné či chybné překlady. Každopádně, ať už byl důvod jakýkoliv, tyto překlady znehodnocují kvalitu díla. Čtenáři jsou

předloženy špatné či zavádějící informace. Mít *riadne vypité* (Vilikovský, 2005, s. 5) opravdu neznamena mít *trochu upito*, ale být velmi opilý. (Vilikovský, 2007, s. 8) Další významový omyl je použit i v následující větě překladu: *Natol'ko, aby platil cudzím ľudom, sa Kúcaňský nikdy nezrúbal*. (Vilikovský, 2005, s. 5) Český překlad: *Na to, aby platil cizím lidem, se Kúcaňský nikdy nevzmohl*. (Vilikovský, 2007, s. 8) Sloveso *nezrúbal* znamená opít se velmi, opít se do němoty. Sloveso *nevzmohl* určuje stav, kdy člověk neoplývá dostatkem síly něco učinit.

Vyzeral skôr ako pocestný (Vilikovský, 2005, s. 12) × *Vypadá skoro jako pocestný* (Vilikovský, 2007, s. 14). Příslovce *skôr* znamená spíše či dříve, ale zcela jistě ne *skoro*. Mělo být použito zmíněného adverbia *spíše*.

Neadekvátní překlad se vyskytuje v následující větě: „*Môže sa raz zísť do scenára*.“ (Vilikovský, 2005, s. 21) × „*Může se to ted' hodit do scénáře*.“ (Vilikovský, 2007, s. 21) – zde se jedná o časovou nesrovnalost. *Raz* znamená jednou, možná někdy v budoucnu, ale skutečně tím autor nemyslel nějakou blízkou dobu.

Po útoku som pochovával mŕtvých celý deň, dvadsiatic jedným krížom (Vilikovský, 2005, s. 21) × *po útoku jsem pochovával mrtvé celý den, jednadvacet křížů* (Vilikovský, 2007, s. 24). Překladatel zřejmě přehlédnul význam věty. Křížů nebylo jednadvacet, ale pouze jeden.

Tabulky zemiakového cukru (Vilikovský, 2005, s. 23) × *růžové tabulky dětského mýdelka* (Vilikovský, 2007, s. 26). Tento překlad je mylný, jelikož na straně 32 je již *zemiakový cukor* přeložen jako bramborový cukr.

Další nesrovnalost vznikla z nepozornosti překladatele: *nezainteresovaný divák* (Vilikovský, 2005, s. 25) × *zainteresovaný divák* (Vilikovský, 2007, s. 29).

Hoci skôr na Gašparov ako na Baltazárov náhrobný kameň. (Vilikovský, 2005, s. 25) × *Jak na Kašparův, tak i na Baltazarův náhrobní kámen*. (Vilikovský, 2007, s. 28)

V následující ukázce je použito známé onikání, které překladatel zřejmě přehlédl, jelikož v předešlé konverzaci onikání použil stejně jako autor. „*Milostpani nie sú doma*.“ (Vilikovský, 2005, s. 26) × „*Milostpaní není doma*.“ (Vilikovský, 2007, s. 29)

Názorným příkladem, kdy je někdy opravdu potřeba zachovat původní znění vyplývá z této ukázky textu: *mala raka* (Vilikovský, 2005, s. 32) × *měla rakovinu* (Vilikovský, 2007, s. 34). *Baltazárča chcelo povedať, že rak má veľké klepetá a tými jej doštípal prsty, ale kým si nachystalo slová, Mariška ho predbehla*. (Vilikovský, 2005, s. 32) Tím, že nebyla rakovina přeložena hovorovým výrazem *rak* došlo k nedorozumění.

Za chybu by se mohl považovat i nepřesný překlad města, v tomto případě by měl překladatel zvolit jednotnou koncepci při převodu slovenských měst: *pri Plaveckom Štvrtku* (Vilikovský, 2005, s. 36) × *v Plaveckém Čtvrtku* (Vilikovský, 2007, s. 39).

Jindy se dost dobře nevypořádal s časovou situací: *ale až neskôr*, *v dospelosti* (Vilikovský, 2005, s. 70) × *ale až teď*, *v dospělosti* (Vilikovský, 2007, s. 74); *a raz, keď sme sa boli kúpať v Senci* (Vilikovský, 2005, s. 72) × *a teď, když jsme se byli koupat v Senci* (Vilikovský, 2007, s. 76).

Překlad, který nyní uvedu, má své specifikum, jelikož autor v jedné z povídek užívá češtiny. I když ne zvolil správnou vazbu, překladatel by ho neměl opravovat: *pokud se týče mých plánů do budoucna* (Vilikovský, 2005, s. 79) × *Co se týče mých plánů do budoucna* (Vilikovský, 2007, s. 83).

Tyto významové chyby pozměňují situaci, kterou text líčí:

Až odporne milučký, tak slintavo (Vilikovský, 2005, s. 90) × *až odporně miloučký, tak sladce* (Vilikovský, 2007, s. 95). Tu se jedná o dosti rozličné pochopení situace, jelikož pokud je někdo miloučký *sladce*, tak je to vcelku příjemná záležitost, jenže být miloučký *slintavě*, už není tak kladné hodnocení.

Zamiešal guláš žufankou (Vilikovský, 2005, s. 98) × *zamíchal guláš vařečkou* (Vilikovský, 2007, s. 103). Myslím, že netřeba zdůrazňovat, jaký je rozdíl mezi vařečkou a naběračkou. Zmíněná *žufanka* je totiž naběračka.

Sú to tie ťažké stoličky (Vilikovský, 2005, s. 101) × *jsou to ty samé židle* (Vilikovský, 2007, s. 106). Autor zde popisuje vlastnost židlí, které zřejmě zná, překladatel nezdurazňuje, že jsou těžké, což je chyba, jelikož čtenář nemusí vědět, jaké jsou to ty *samé židle*.

Dva poldecáky s vodkou (Vilikovský, 2005, s. 108) × *dva podnosy s vodkou* (Vilikovský, 2007, s. 114). Je zcela zásadní rozdíl, pokud někdo přinese *dva poldecáky s vodkou* nebo *dva podnosy s vodkou*. Čistě logicky se dá vydedukovat, že nést dva podnosy s vodkou je holý nesmysl.

5.5.2 Chyby způsobené změnou osoby

Nájdu už (Vilikovský, 2005, s. 106) × *najdu už* (Vilikovský, 2007, s. 111). Překladatel zřejmě přehlédnul kvantitu nad vokálem, a tak vznikla chyba. Místo 3. os. plurálu je použito 1. os. singuláru.

Urobil vážnu chybu (Vilikovský, 2005, s. 109) × *udělal jsi vážnou chybu* (Vilikovský, 2007, s. 115). Opět chyba zřejmě z nepozornosti, záměna 3.os. singuláru za 2. os. singuláru.

Že uhádnem, čo si myslíš (Vilikovský, 2005, s. 109) × *že uhádneš, co si myslím* (Vilikovský, 2007, s. 115). Takovéto záměny osob jsou nepřipustné. Vyskytuje se tu vševědoucí vypravěč, takže postava, o které je vyprávěno by neměla být v pozici subjektu, který ví vše: *že uhádneš, co si myslím* – postrádá jakoukoliv logiku, jelikož je zde řeč o postavě povídky *Velké moře, oceán*, postava tedy nemůže zasahovat do pásma vypravěče.

Ako sa volá? (Vilikovský, 2005, s. 120) × *Jak se jmenuješ?* (Vilikovský, 2007, s. 126) Překladatel použil 2. os. singuláru místo 3.os. singuláru.

5.5.3 Neúplné překlady

Úryvek textu uvedený níže je v překladu ochuzen o adjektiva, což je velký prohřešek ze strany překladatele: *zdravé skalné jadro* (Vilikovský, 2005, s. 93) × *zdravé jádro* (Vilikovský, 2007, s. 98), *s akýmsi čistým nepriateľským porozumením* (Vilikovský, 2005, s. 112) × *s jakýmsi nepřátelským porozuměním* (Vilikovský, 2007, s. 118).

5.6 Shrnutí

Změny času či záměny větných členů v překladu neobohatily dílo původní, ba naopak, spíše snížily jeho kvalitu. To se týká zejména změny času, která způsobila odlišné porozumění textu originálního a textu překládaného.

Největšími prohřešky se opět staly lapsy významové, překladatel si buď nevěděl rady s konkrétními časovými údaji, neznal jejich význam, nebo jen ledabyle zhodnotil pravopisnou podobu, a tak vznikla chyba, například: *vyzeral skôr ako pocestný* (Vilikovský, 2005, s. 12) × *vypadá skoro jako pocestný* (Vilikovský, 2007, s. 14).

Neuvědomil si některé zásadní významové skutečnosti a znemožnil tak porozumění textu, například: *až odporne milučký, tak slintavo* (Vilikovský, 2005, s. 90) × *až odporně miloučký, tak sladce* (Vilikovský, 2007, s. 95) nebo *dva poldecáky s vodkou* (Vilikovský, 2005, s. 108) × *dva podnosy s vodkou* (Vilikovský, 2007, s. 114).

Překlad souboru povídek *Kouzelný papoušek a jiné kýchče* se vyznačuje značnými nedostatky. Překladatel opravoval výrazy, měnil strukturu věty tam, kde to bylo zcela bezpředmětné. Svou nepozorností či neznalostí způsobil značná nedorozumění, českému čtenáři uvedl klamné informace.

6. MÁRIUS KOPCSAY – ZTRACENÉ ROKY

6.1 Márius Kopcsay

Márius Kopcsay se narodil 21. dubna 1968 v Bratislavě. Původně měl nasměřováno ke studiu přírodních věd, konkrétně chemie a fyziky, ale nejen z vlastního zájmu, také pro nepěkný kádrový profil. Po listopadu 1989 se však stal novinářem, v současnosti působí jako šéfredaktor časopisu *Mosty*. Získal několik ocenění: *Poviedka 96, 97, 98; Cenu Ivana Kraska* za sbírku povídek *Kritický deň*, ocenění ve *Velké ceně za východoevropskou literaturu (Großer Preis für osteuropäische Literatur)*, kterou uděluje rakouský KulturKontakt.

Sbírka povídek *Ztracené roky* je protkána návraty do minulosti, do dětství, kdy dospělý hrdina v současném Slovensku vzpomíná na toto období. Nejsou to však vzpomínky s dávkou nostalgie, autor se spíše soustřeďuje na zachycení trapných zážitků, výsměch vrstevníků či jiné neúspěchy. Hrdinové příběhů nenesou vlastní jména, jsou to charakteristiky, které plní funkci jména: Uměleček, Trdlo, Smutný muž. Všechny příběhy se vyznačují pocitem životní deprese, slabostí, citovou osamělostí hlavních postav.

Řada ocenění a kvalita díla vedla zcela jistě k rozhodnutí přeložit tuto sbírku do češtiny, obohatila českého čtenáře o další zajímavé typy literárních postav.

Po přečtení sbírky jsem se rozhodla, že právě její překlad chci analyzovat, a to nejen z důvodu její čtivosti, ale také ze zvědavosti, jak je možné zpracovat příběhy odehrávající se v době před a po rozpadu Československa odlišnými pohledy třech autorů (Kopcsay, Vilikovský, Pišťánek).

6.2 Gramatické transformace

6.2.1 Překlady v rovině morfologické

6.2.1.1 Změna rodu

Jak už bylo zmíněno, některá substantiva se liší pouze rodem:

Kredenc je ve slovenštině maskulinum: *celý kredenc* (Kopcsay, 2004, s. 14), zatímco v češtině se řadí k femininům: *celou kredenc* (Kopcsay, 2008, s. 15). V následující ukázce lze vidět rozdíl opět mezi užitím feminina a maskulina: *obrovskej sály* (Kopcsay, 2004, s. 34) × *obrovského sálu* (Kopcsay, 2008, s. 40), *na železnú tácku* (Kopcsay, 2008, s. 50) × *na železný tácek* (Kopcsay, 2008, s. 58).

6.2.1.2 Změna čísla

Cvrlikanie cvrčkov (Kopcsay, 2004, s. 56) × *vrzání cvrčka* (Kopcsay, 2008, s. 64).

Ač se mohou zdát tyto rozdíly nepatrné, jedná se o velký prohřešek překladatele. V následujícím příkladu si „pohrál“ a místo plurálu použil singulár. Tato záměna způsobila, že český recipient vnímá tuto část textu zcela jinak než slovenský čtenář. *Cvrlikanie cvrčkov* způsobí jistě jinou představu o vzniklé situaci, než *vrzání cvrčka* jednoho.

Chlapík v sebe tlmí pochybnosť (Kopcsay, 2004, s. 139) × *chlápek v sobě tlumí pochybnosti* (Kopcsay, 2008, s. 154). Tento neadekvátní překlad ukazuje další chybu, která se vyskytuje právě v užití množného čísla. Český překlad naznačuje, že pochybností, které hlavní hrdina má, je více. Ve skutečnosti se však jedná pouze o jednu pochybnost a tou je vztah k manželce.

6.2.1.3 Změna pádu

Chorý na (Kopcsay, 2004, s. 28) × *nemocný s* (Kopcsay, 2008, s. 30). Slovenská vazba se pojí s akuzativem, česká s instrumentálem. Použito genitivu × lokálu: *závislá od jeho budoucej kariéry* (Kopcsay, 2004, s. 33) × *závislá na jeho budoucí kariéře* (Kopcsay, 2008, s. 38).

6.2.1.4 Změna času

Změna slovesného času není v kompetenci překladatele, ten by měl podat co nejvhodnější překlad a zároveň neznehodnotit původní text. To se však často nedaří, překladatel se ledabyly rozhodne změnit čas a způsobí tak rozdílné vnímání textu pro českého a slovenského čtenáře:

Došlo mu, že nepoužil vhodnú farbu hlasu. (Kopcsay, 2004, s. 17) × *Dojde mu, že nepoužil vhodnou barvu hlasu.* (Kopcsay, 2008, s. 21) – toto souvětí zcela evidentně ukazuje, jak se překladatelova zvůle odrazila na výsledném znění textu. V českém překladu by to tedy znamenalo, že hrdina povídky přišel na zmíněnou skutečnost až někdy v budoucnu, zatímco hrdina slovenského originálu si vzniklou situaci uvědomil v tu chvíli, kdy použil nevhodnou barvu hlasu.

I tato ukázka dokládá překladatelskou svévůli:

Trtko žiadnu Ingrid nepoznal. (Kopcsay, 2004, s. 49) × *Trdlo žádnou Ingrid nezná.* (Kopcsay, 2008, s. 57) Fakt, že Trtko či Trdlo žádnou Ingrid opravdu neznal, je známo z textu: *Ako zákazník predtým do tohto obchodu takmer nikdy nechodieval.* (Kopcsay,

2004, s. 49). Logicky tedy z toho vyplývá, že ji nepoznal v té době, kdy v obchodě pracovala. V českém překladu vzniká odlišné chápání situace, které způsobila změna času.

6.2.1.5 Změna vidu

Umeleček vedel spievať takmer všetky, ktoré vtedy poznal. (Kopcsay, 2004, s. 19) × *Uměleček uměl zazpívat skoro všechny, které tenkrát znal.* (Kopcsay, 2008, s. 23)

Nedá mi žrat' (Kopcsay, 2004, s. 39) × *nedá mi nažrat* (Kopcsay, 2008, s. 44).

Pokud není zcela zásadní důvod použít určité verbum v jiném vidu jako je užito v originálu, nemá překladatel právo cokoliv měnit. Ukázky textu naznačují, že nebyla potřebná změna tohoto jazykového jevu.

6.2.2 Syntaktická kondenzace

Myslím, že není potřeba zabývat se dopodrobna důvodem užití transgresivu. Stejně jako v předchozích dílech, která jsem analyzovala, i zde uvedu pouze ukázky přechodníků s cílem demonstrovat, jak časté je využití tohoto slovesného tvaru ve slovenštině:

Vravela hľadiac (Kopcsay, 2004, s. 7) × *řekla, když s obavami hleděla* (Kopcsay, 2008, s. 9), *baliac fľaše do igelitovej tašky* (Kopcsay, 2004, s. 17) × *když vkládá láhve do igelitové tašky* (Kopcsay, 2008, s. 21), *hovorí žena čítajúc noviny* (Kopcsay, 2004, s. 99) × *říká žena od rozečtných novin* (Kopcsay, 2008, s. 110), *mysliac* (Kopcsay, 2004, s. 106) × *s myšlenkami* (Kopcsay, 2008, s. 120), *ukazujúc* (Kopcsay, 2004, s. 112) × *ukázala* (Kopcsay, 2008, s. 126).

6.2.3 Slovnědruhové záměny

Dievča sa strhne na tiché zavrzganie dverí. (Kopcsay, 2004, s. 57) × *Dívka sebou trhne, když tiše vrznou dveře.* (Kopcsay, 2008, s. 65) Snad si překladatel myslel, že záměnou verba za substantivum učiní z původního textu text plnohodnotnější, avšak v konečném důsledku měl raději ponechat originál.

6.2.4 Záměny větných členů

Záměna neshodného přívlastku ve shodný je zcela běžná, avšak pokud se v překladu vyskytuje, musí mít své opodstatnění, které však v daných případech těžko hledat:

s oplutými výtahovými dverami (Kopcsay, 2004, s. 54) × *s poplivanými dveřmi výtahu* (Kopcsay, 2008, s. 61), *dvojicu manželov* (Kopcsay, 2004, s. 103) × *manželskou dvojici* (Kopcsay, 2008, s. 114), *v rodičovskom byte* (Kopcsay, 2004, s. 106) × *v bytě rodičů*

(Kopcsay, 2008, s. 120), *zdrojom inšpirácie* (Kopcsay, 2004, s. 150) × *inspiračným zdrojom* (Kopcsay, 2008, s. 166).

6.2.5 Slovosledné transformace

Jak už jsem zmiňovala, slovosled je v obou jazycích, slovenštině i češtině, dosti volný. Příklady níže to jen potvrzují:

Ale expresné autobusy na rovnej ceste chodievali aj stodvaciatkou. (Kopcsay, 2004, s. 8) × *Ale expresní autobusy jezdily na rovné cestě i stodvacítkou.* (Kopcsay, 2008, s. 9).

Trabant naozaj trochu zmätkoval na predmestí Brna. (Kopcsay, 2004, s. 8) × *Trabant skutečně trochu na brněnském předměstí zazmatkoval.* (Kopcsay, 2008, s. 10)

Tu musí ísť nabok nejaká ideológia (Kopcsay, 2004, s. 39) × *tady musí jít nějaká ideologie stranou* (Kopcsay, 2008, s. 43), *raz a navždy neskončila* (Kopcsay, 2004, s. 15) × *neskončila jednou a provždy* (Kopcsay, 2008, s. 16).

6.3 Lexikálně-gramatické transformace

6.3.1 Přirovnání

V souboru povídek *Ztracené roky* se objevilo také jedno přirovnání: *hanbí sa ako pes* (Kopcsay, 2004, s. 61) × *stydí se jako malé dítě* (Kopcsay, 2008, s. 71).

6.4 Neúplné a chybné překlady

6.4.1 Chybné překlady

Jak už jsem zmínila dříve, překlad by neměl znehodnotit původní myšlenku originálu, neměl by recipientovi nabízet nepravdivé či zavádějící informace. A jak tvrdí Jiří Levý: *Dobrý překladatel musí být především dobrým čtenářem.*¹⁰ V následujících případech je zcela evidentní, že překladatel nejenže není zřejmě dobrým čtenářem, ale jeho dalším prohřeškem jsou také významové chyby, které snižují uměleckou kvalitu přeloženého textu. Kromě těchto selhání se vyskytují i jiné lapsy, které se podílejí na jeho znehodnocení.

Posadila ho na zadné sedadlo trabanta (Kopcsay, 2004, s. 7) × *posadila ho na zadní sedadlo auta* (Kopcsay, 2008, s. 9). Přestože je z předcházejícího textu zcela jasné o jaký typ vozidla se jedná, v překladu je bezdůvodně užito obecné označení.

¹⁰ LEVÝ, J.: *Úvod do teorie překladu*. Panorama: Praha, 1958, s. 12.

„**Kdeže by** vyrástol,“ *zakrúti hlavou pani Bohatá*. (Kopcsay, 2004, s. 15) × „**Kéž by** vyrostl,“ *krouťí hlavou paní Bohatá*. (Kopcsay, 2008, s. 16) Zde se jedná o ukázkovou významovou chybu. V původním textu krouťí paní Bohatá hlavou zcela logicky. V české verzi si však přání a následně úkon, který paní Bohatá vykonala, protirečí. Když dotyčná osoba pronese touhu, nebude potom následně krouťit hlavou.

V další ukázce učinil překladatel opět významovou chybu. *Mrsknout* někoho proti stěně nenese stejný úkon jako *šmarit'* někoho o zem. Jsou to dvě zcela odlišné situace, které si měl překladatel uvědomit:

Raz na liečenie s ním nesúhlasil a Rišo ho z ničoho nič šmaril v izbe o zem. (Kopcsay, 2004, s. 24) × *Jednou na léčení s ním nesouhlasil a Ríša jím z ničeho nic mrsknul v pokoji proti stěně*. (Kopcsay, 2008, s. 27)

Někdy stačí pouhé přehození jedné hlásky a z konkrétního místa na Slovensku se může stát konkrétní místo v České republice. Překladatel použil výrazu *Formanka*, a tím se dopustil značné chyby. Jedná se o dvě zcela jiná stravovací zařízení:

Sotva sa stíhli schovať vo Furmanskej krčme. (Kopcsay, 2004, s. 25) × *Sotva se stačili schovat ve Formance*. (Kopcsay, 2008, s. 28)

Jak už bylo zmíněno, nepatřičné zacházení s originálním textem může způsobit mnohé významové posuny, a tak se z *tmavého kúta* může stát pouze *tma*.

Išli si zapáliť do tmavého kúta pri rieke. (Kopcsay, 2004, s. 33) × *Šli si zapálit do tmy u řeky*. (Kopcsay, 2008, s. 38)

Podala Bojkovi pokrkvany šnuptichel (Kopcsay, 2004, s. 39) × *podala Bojkovi posmrkaný šnuptychl* (Kopcsay, 2008, s. 44). Zcela zásadní lapsus, adjektivum *pokrkvany* znamená v češtině *pomačkaný*.

Jako zcela neomluvitelná chyba se jeví následující ukázka, kdy je popřena i logická souvislost, substantivum *oblok* se totiž ve skutečnosti shoduje se substantivem *okno*. Vyhýbat se *obloze* je v rámci lidských možností vskutku nereálná věc:

vyhýbal sa obloku (Kopcsay, 2004, s. 44) × *vyhýbal se obloze* (Kopcsay, 2008, s. 51).

Někdy má překladatel na výběr různé alternativy, avšak musí si být vědom jejich užití. V části textu, který je uveden níže, překladatel evidentně nezvolil správné řešení. Zřejmě se snažil poukázat na jazykovou vybavenost češtiny, jenže vše nedomyslel do důsledku. Substantivum *návštěvník* se pojí většinou s návštěvou, *zákazník* je v originálu použit adekvátně, většinou se pojí s obchodem:

*Ukázal jej ju v obchodě, keď práve vnútri nebol žiadny **zákazník**.* (Kopcsay, 2004, s. 47) × *Ukázal jí ji v obchodě, když zrovna vevnitř nebyl žádný **návštěvník**.* (Kopcsay, 2008, s. 55)

Opět chyba překladatele, jelikož použití substantiva *světla* je příznakové.

*Autobus stál na **semaforoch** pred vtedajším domom ROH.* (Kopcsay, 2004, s. 66) × *Autobus stál na **světlech** před tehdejším domem ROH.* (Kopcsay, 2008, s. 71)

Překladatel si neporadil ani s následujícím překladem, zaměnil adjektivum *opitá* za *poblitá*: *Ako ma videli s tou **opitou** starenou v náruči.* (Kopcsay, 2004, s. 82) × *Jak mě viděli s tou **poblitou** stařenou v náruči.* (Kopcsay, 2008, s. 94)

Další příklad dokumentuje významové zkrácení důsledkem záměny plurálu singulárem: *V duchu dúfam, že tento výstup **nepočujú susedia**.* (Kopcsay, 2004, s. 104) × *V duchu doufám, že tento výstup **neslyší susedka**.* (Kopcsay, 2008, s. 115)

Snad nedbalostí vznikla další chyba, která mystifikuje recipienta:

*Idú, ktovie, prečo, rovno k **lekárke**.* (Kopcsay, 2004, s. 120) × *Jdou, kdoví proč, přímo do **lékárny**.* (Kopcsay, 2008, s. 133) Následující řádky v textu pak chybu umocňují, dozvídáme se totiž, že je potřeba vyzvednout potvrzení a že v čekárně je mnoho lidí.

6.4.2 Neúplné překlady

Neúplné překlady se vyskytují snad v každé publikaci, různá je však míra jejich výskytu. Každá změna s sebou nese nejen významové lapsy ale i jiná úskalí, a proto by se tomuto zásahu do textu měl autor vyvarovat.

*Pani Bohatá napísala synovi ospravedlňenku, **ako sama vravievala omluvenku**, a posadila ho.* (Kopcsay, 2004, s. 7) × *Paní Bohatá napsala synovi omluvenku a posadila ho.* (Kopcsay, 2008, s. 9). Překladatel vynechal část textu zřejmě z neznalosti synonyma k substantivu *omluvenka*. Toto podstatné jméno je totiž hovorové označení ke spisovné verzi *ospravedlňenka*. Mohl však více využít své jazykové vybavenosti a vymyslet výraz zcela nový. Tím, že tuto část vynechal, ochudil české čtenáře.

V následujícím úryvku nebyl naprosto žádný důvod vynechávat byť jen jediné slovo. Jedna z postav – paní Bohatá, řeší situaci, jak zaparkuje bez zpátečky. Otázka je ještě uvedena v českém textu, avšak starost, *kde vlastně zaparkuje*, už český překladatel nezprostředkovává: *„Na dialnici nie, ale ako bez nej zaparkujem?“ **povedala vážne pani Bohatá**.* *„A kde vlastne zaparkujem?“* (Kopcsay, 2004, s. 8) × *„Na dálnici ne, ale jak bez ní zaparkuju?“* (Kopcsay, 2008, s. 10).

Stejně nepatřičně si počínal v následujících případech:

Bojko ešte s nikým nechodil, nikoho nemal, ale na Natašu by sa neulakomil ani v stave najvyššej núdze. A tento stav je príznačný pre celú pubertu, o tom niet pochýb. Celé dospievanie je stavom najvyššej núdze, niekedy aj celý život. (Kopcsay, 2004, s. 32) × *Bojko ešte s nikým nechodil, nikoho nemal, ale na Natašu by nepomyslel ani v prípade najväčšej nouze.* (Kopcsay, 2008, s. 38)

Prázdnotu, z ktorej hmota vyplní iba zlomek percenta. Keď bol prvák, kreslili zimu. Učiteľka im povedala, že môžu nakresliť oblohu farebnú. (Kopcsay, 2004, s. 60–61) × *Prázdnota, z níž hmota vyplňuje len zlomek procenta. Učiteľka jim rekla, že môžu nakresliť oblohu barevnou.* (Kopcsay, 2008, s. 70) Tato elipsa má navíc za následek ztrátu výpovědní logiky, věty na sebe nenavazují, nedávají spolu smysl.

Následující úryvky demonstrují další svévolné vynechávky, jejichž důsledkem ztrácejí české překlady zcela smysl, stávají se nesrozumitelnými:

Pochopil, že teraz nemôže rozospatý vstať, vojsť do miestnosti plnej akýchsi ľudí a povedať: „Dobrý večer, ja som Viktor, trochu som si zdriemol.“ Nechcel upútať pozornosť, a tak opäť zaspal. A po minúte sa opäť zobudil na cudzie hlasy. Počul akési deti. Napokon teda predsa len vstal a vošiel do obývačky plnej akýchsi ľudí a povedal im: „Dobrý večer, ja som Viktor, trochu som si zdriemol.“ Nič mimoriadne sa nestalo. (Kopcsay, 2004, s. 113) × *Pochopil, že teď nemůže rozespaly vstat, vejít do místnosti plné jakýchsi lidí a říct jim: „Dobrý večer, já jsem Viktor, trochu jsem si zdříml.“ Nic mimořádného se nestalo.* (Kopcsay, 2008, s. 127).

Keď vtrhne domov, vrhne skúmový pohľad do všetkých kútov, vyčerpanej žene vyčíta, že má na kuchyňskom stole manikúrové nožničky. Aby žena dovriesila svoj ťažký údel, ujme sa varenia. Kuracie prsia sa iba tak hodia na olej, podusia, budú hneď hotové, akurát na cestovinky sa zabudlo, vriaca voda sa derie z hrnca, nemožno ju vrátiť späť, Žena sa zlostí, Chlapík jej nadáva: „Načo sa do toho púšťaš, keď potom zúriš, ďakujem pekne za taký večer.“ (Kopcsay, 2004, s. 128) × *Když vtrhne domů, vrhne zkoumavý pohled do všech koutů, vyčerpané Ženě vyčte, že má na kuchyňském stole manikúrové nůžky.*

„Proč se do toho pouštíš, když pak zuříš, děkuji pěkně za takový večer.“ (Kopcsay, 2008, s. 144)

Sústreďuje na jazdu po diaľnici (Kopcsay, 2004, s. 134) × *soustřeďuje na jízdu* (Kopcsay, 2008, s. 150).

V úryvku uvedeném výše se opět setkáváme s překladatelskou nedbalostí. Určení místa, kde se vozidlo pohybovalo, je důležité. Čtenář je v případě originálu seznámen s místem, kudy postava cestuje – dálnice. Varianta česká udává pouze obecné místo. Recipient si může pouze domýšlet, na jakou jízdu se postava soustřeďuje – jízda po polní cestě, silnici či rychlostní silnici?

6.5 Propria

Jména *Trtko*, *Bojko*, *Paľo Rožok* či pejorativum *Vierisko* jsou přeložena také různě. Není zde zachováno nějaké pravidlo, zda jména přeložit či ne. Překladatel se tedy rozhodl, že *Trtka* přejmenuje na *Trdlo*, čímž určuje jeho povahové vlastnosti. Jméno *Bojko* však zachovává v originálu, *Paľo Rožok* je přeložen jako *Pavel Rohlík* a pejorativum *Vierisko* nepoužije vůbec, ponechává jej v základní podobě *Věra*.

6.6 Shrnutí

Chyby ve změně času způsobily odlišný pohled na danou situaci, například: *Trtko žiadnu Ingrid nepoznal*. (Kopcsay, 2004, s. 49) × *Trdlo žádnou Ingrid nezná* (Kopcsay, 2008, s. 57)

Překladatel se nejvíce omylů dopustil ve významových chybách, například: „*Kdeže by vyrástol*,“ *zakrúti hlavou pani Bohatá*. (Kopcsay, 2004, s. 15) × „*Kěž by vyrostl*,“ *krouť hlavou paní Bohatá*. (Kopcsay, 2008, s. 16) *Vyhýbal sa obloku* (Kopcsay, 2004, s. 44) × *vyhýbal se obloze* (Kopcsay, 2008, s. 51). Velkým prohřeškem jsou také neúplné překlady, které byly v textu zaznamenány: „*Na dálnici nie, ale ako bez nej zaparkujem?*“ *povedala vážne pani Bohatá*. „*A kde vlastne zaparkujem?*“ (Kopcsay, 2004, s. 8) × „*Na dálnici ne, ale jak bez ní zaparkuju?*“ (Kopcsay, 2008, s. 10)

Překladatel také nevyřešil otázku jednotnosti vlastních jmen, kdy některá ponechal v původním znění a jiná počeštil, jak je uvedeno výše. Významových lapsů se v textu objevuje příliš mnoho, celkový překlad textu je odbytý, vlastní přínosy překladatele poškozují dílo.

7. BALLA – NAŽIVU

7.1 Balla

Vlastním jménem Vladimír Balla se narodil 8. května 1967 v Nových Zámčích, absolvoval Vysokou školu ekonomickou v Bratislavě (1990), od té doby pracuje na Okresním úřadě v Nových Zámčích. Literárně se činí od roku 1992, zejména v časopisech *Dotyky* a *Literárny týždenník*. Debutoval sbírkou povídek *Leptokaria* (1996), za kterou získal cenu *Ivana Krasku*.

Povídková sbírka *Naživu* obsahuje výběr povídek z děl: *Leptokaria*, *Gravidita*, *Unglik* a *De la Cruz*. Ve svých krátkých povídkách se Balla zabývá problémy lidského osamocení, prázdnoty, samy postavy se pokoušejí pochopit určité situace, ale nenacházejí východisko. Pro Ballu nebo spíše pro jeho vypravěče je typické, s jakou samozřejmostí prezentuje neobvyklé situace. Pozoruhodným prvkem v Ballových povídkách je také prostor, většinou jsou to uzavřené místnosti, které ani zdaleka neevokují pocity domova, jsou to prostory cizí a osamocené.

Výběrem toho nejlepšího z Ballových sbírek český nakladatel přiblížil zdejšímu čtenáři ojedinělý stylistický talent. A právě otázka, jak si překladatel poradí se specifickými Ballova autorského stylu, mne přivedla k zařazení tohoto překladu do mé práce.

7.2 Vulgarismy

Ve slovenském originálu se vyskytuje řada vulgarismů, které jsou v češtině podány formou méně expresivní. Ke svéráznému stylu autora a k situacím, které vytváří, však tyto jazykové prvky zajisté patří:

nadrbaným kumpánom (Balla, *Gravidita*, 2000, s. 54) × *nalitým kupánům* (Balla, 2008, s. 90).

Oddrbalo ich. Ten program ich všetkých odkrágľoval. (Balla, *Unglik*, 2003, s. 23) × *Oddělalo je to. Ten program je všechny oddělal.* (Balla, 2008, s. 112)

To by si z neho kdejaký ironik nerobil piču. (Balla, *De la Cruz*, 2005, s. 42) × *To by si z něj kdejaký ironik nedělal prdel.* (Balla, 2008, s. 170)

Na zub si však pre istotu drbnem aj alpu. (Balla, *De la Cruz*, 2005, s. 84) × *Na zub si však pro jistotu dám i alpu.* (Balla, 2008, s. 178)

7.3 Gramatické transformace

7.3.1 Příklad v rovině morfologické

7.3.1.1 Změna rodu

I v Ballových povídkách se objevují substantiva, jež jsou téměř a někdy zcela totožná ortoepicky, liší se však v rodu: *bola to vaša téma* (Balla, Unglik, 2003, s. 23) × *bylo to vaše téma* (Balla, 2008, s. 112) – slovensky je *téma* femininum, v češtině náleží k neutru.

7.3.1.2 Změna čísla

Následující příklady názorně ukazují nesrovnalosti, jichž se překladatel dopustil v dané souvislosti:

Tieto reakcie okolia ani mne, ani priateľovi neprekážali. (Balla, Leptokaria, 2002, s. 8) × *Tato reakce okolí ani mně, ani příteli nepřekážela.* (Balla, 2008, s. 10) Jak už bylo několikrát zmíněno, překladatel nemá právo jakkoliv text měnit, pokud to není zcela nevyhnutelné, a pokud k těmto změnám nedá autor souhlas.

Cudzie ruky ich miesia (Balla, Leptokaria, 2002, s. 59) × *cizí ruka je mačká* (Balla, 2008, s. 21). Můžeme také konstatovat absolutně lehkovážné zacházení s originálem, překladatel naprosto nerespektuje původní znění záměnou plurálu za singulár.

Včely krútia riťou (Balla, Unglik, 2003, s. 105) × *včela krouťí řití* (Balla, 2008, s. 138).

V tomto případě se liší představy českého a slovenského recipienta. Užití singuláru v českém překladu představuje situaci, ze které vyplývá přítomnost pouze jediné včely.

Andrea letela na intelektuálov, nie na géniiov. (Balla, Leptokaria, 2002, s. 107) × *Andrea letěla na intelektuály, ne na génia.* (Balla, 2008, s. 66)

Z úryvku textu vyplývá překladatelova ledabylost. Autor za použití plurálu nastínil vzniklou situaci tak, že substantivum *génios* se zde dostává do pozice všeobecnější, překladatel však za použití singuláru tuto pozici zkonkretizoval.

Hlodala v nej pochybnost' (Balla, De la Cruz, 2005, s. 5) × *hlodaly v ní pochybnosti* (Balla, 2008, s. 141). Z kontextu jasně vyplývá, že *pochybnost* byla skutečně jen jedna, bylo tedy scestné použít v překladu plurálu.

7.3.1.3 Změna času

V následujícím úryvku je změna času naprosto bezúčelná. Překladatel si vyloženě pohrává s textem, což je, jak už bylo několikrát zmíněno, zásadní prohřešek. Pokud autor zprostředkuje čtenáři svou myšlenku v přítomnosti, není nejmenší důvod, proč by český překladatel měl použít préterita.

Jelene hrdo ukazujú parožie (Balla, Leptokaria, 2002, s. 45) × *jeleni hrdě ukazovali paroží* (Balla, 2008, s. 54).

Opět se setkáváme s naprostou překladatelskou zvláštností, překladatel použil prezenta, tím dostává příběh do zcela jiného úhlu. V případě originálu se jedná o děj, který se odehrál. Vypravěč pouze zaznamenává své postřehy. Z překladu však můžeme vyvozovat, že vypravěč je v právě určitý moment na daném místě a popisuje, co se odehrává:

zákusky hrali farbami dúhy × (Balla, Unglik, 2003, s. 15) *zákusky hrají barvami duhy* (Balla, 2008, s. 105).

Ale tej ružovej sa vlastne aj desil (Balla, De la Cruz, 2005, s. 24) × *ale té růžové se vlastně i děsí* (Balla, 2008, s. 152).

Následující ukázky opět dokumentují bezdůvodnou změnu času. Celý rozhovor mezi postavami se nese v préteritu, přítomný čas je zde použit zcela neadekvátně. Nemluvě o tom, že překladatel by si měl zopakovat pravopis, adverbium *rozzlobeně* se píše se dvěma z.

Sulamitis nahnevane prerušila rozhovor (Balla, De la Cruz, 2005, s. 27) × *Sulamitis rozlobeně přeruší rozhovor* (Balla, 2008, s. 155).

7.3.2 Syntaktická kondenzace:

Jak už je známo z předešlých analýz, i v díle Bally se vyskytují transgresivy. Opět uvedu několik přechodníků, abych zdůraznila jejich časté užití ve slovenštině:

Len sa mi o tom hanbil porozprávaf, domnievajúc sa (Balla, Leptokaria, 2002, s. 8) × *Jen se mi o tom bál říct, protože se domníval* (Balla, 2008, s. 9).

Čiastočne sa o ne aj opierajúc (Balla, Leptokaria, 2002, s. 109) × *částečně se o ně i opíral* (Balla, 2008, s. 68); *venujust sa obsahu svojho elegantního kufříka* (Balla, Gravidita, 2006, s. 31) × *věnuje se obsahu svého elegantního kufříku* (Balla, 2008, s. 75).

Na některých místech se překladatel rozhodl také pro přechodník, byť jeho užití v češtině je méně časté: *lež nevládala, prizerajust sa* (Balla, Gravidita, 2000, s. 58) × *ale nedokázala to, přihlížejíc* (Balla, 2008, s. 95); *držiac v slabých rukách mohutnú knihu* (Balla, Gravidita, 2000, s. 58) × *držíc ve slabých rukách mohutnou knihu* (Balla, 2008, s. 95).

7.3.3 Slovnědruhové záměny

V tomto případě dochází k záměně slovesa, nahrazeno je substantivem.

Sa oddá poležat' si, zadriemat'. (Balla, Leptokaria, 2002, s. 19) × *Se oddá poležení, zdřímnutí.* (Balla, 2008, s. 39)

V úryvku níže je zaznamenána verbalizace. Netuším, z jakého důvodu se překladatel rozhodl k tomuto postupu, ale každopádně změnil strukturu věty. V překladu je použito vedlejší věty předmětné:

podozrievat' zo smrti (Balla, Leptokaria, 2002, s. 46) × *podezřívav, že zemřela* (Balla, 2008, s. 54).

7.3.4 Záměna univerbizačního pojmenování za multiverbizační

Nafukovačka je funkční substantivum i v českém jazyce. Nebylo tedy zapotřebí vytvářet multiverbizační pojmenování:

na nafukovačke (Balla, De la Cruz, 2005, s. 10) × *na nafukovací matraci* (Balla, 2008, s. 147).

Ani v následujícím úryvku nebylo zapotřebí vytvářet sousloví:

ktorú mala po pravici (Balla, De la Cruz, 2005, s. 106) × *ktehou měla po pravé ruce* (Balla, 2008, s. 194).

7.3.5 Slovosledné transformace

Jelikož je čeština flexivní typ jazyka, disponuje, jak už bylo zmíněno, volným slovosledem. Slovenština je na tom obdobně, což vytváří prostor k dalším zbytečným posunům při překládání:

Brat hľadal potom ešte dlho pivnicu (Balla, Unglik, 2003, s. 94) × *Bratr ještě potom hledal dlouho sklep* (Balla, 2008, s. 127).

Tam ich vyhodil (Balla, Unglik 2003, s. 95) × *vyhodil je tam* (Balla, 2008, s. 127).

Ešte na čo si človek bude musiet' zvyknúť? (Balla, Unglik, 2003, s. 99) × *Na co ještě si bude muset člověk zvyknout?* (Balla, 2008, s. 131)

Nám by tu boli načo? (Balla, De la Cruz, 2005, s. 97) × *Nač by nám tady byly?* (Balla, 2008, s. 191)

7.4 Lexikálně-gramatické transformace

7.4.1 Přirovnání

Opitý ako čík (Balla, De la Cruz, 2005, s. 23) × *opilý jak sysel* (Balla, 2008, s. 151). Toto přirovnání mělo být do češtiny přeloženo jiným výrazem. Česko-slovenský slovník uvádí následující variantu: *opilý jak měch*.

Zaklial ako taxikár (Balla, De la Cruz, 2005, s. 84) × *zaklel jako pohan* (Balla, 2008, s. 178) – autor se rozhodl pro aktualizaci zažitého přirovnání, překladatel tento úmysl buď nezaregistroval, nebo nerespektoval.

7.5 Neúplné a chybné překlady

Myslím, že už není potřeba zmiňovat všechna práva a povinnosti překladatele, každopádně je nezbytné uvést opět další chybné, nevhodné a neúplné překlady, které dílo znehodnocují, nabízí čtenáři mylné informace a nelogické souvislosti.

7.5.1 Chybné překlady

Pozreli sme na nebo. Mraky sa trhali. (Balla, Leptokaria, 2002, s. 64) × *Podíval jsem se na něj. Mraky se trhaly.* (Balla, 2008, s. 25)

Výše uvedený lapsus obsahuje dokonce dva mylné údaje. Za prvé je to chyba v mluvnické osobě, místo 1. os. pl. použito 3. os. sg. Dalším prohřeškem se stala záměna substantiva *nebo* za zájmeno *on* (akuzativ *něj*). Následující věta dokazuje, že tento překlad je neadekvátní: *Zenon z Kitia definoval nebo takto* (Balla, Leptokaria, 2002, s. 64). Překladatel tedy opět nepatřičně zacházel s originálem.

Asi ho už nemám rád. Viem, čo je na ňom čudné. (Balla, Leptokaria, 2002, s. 66) × *Asi ho už nemám rád. Vím, co je na tom divné.* (Balla, 2008, s. 27) Slovenský čtenář se dozví, *co je na něm divné*, avšak český recipient získá informaci *co je na tom divné*. Originál přisuzuje podivnost osobě, zatímco mylný překlad vidí podivnost v určité situaci.

Překladatel by měl odhalovat i ty nejmenší detaily, měl by být pečlivý a nepodcenit ani jediné slovo. Jenže níže uvedený příklad potvrzuje pravý opak. Zaměnit *zadné koleso* za *žádné kolo* je absolutní nehoráznost, nemluvě o tom, že text postrádá smysl:

Deťom chýbajú hlavy a horskému byciklu zadné koleso. (Balla, Leptokaria, 2002, s. 67) × *Dětem chybějí hlavy a horskému kolu žádné kolo.* (Balla, 2008, s. 28)

Perzekúcia Boha pokračuje, boha. (Balla, Leptokaria, 2002, s. 17) × *Perzekuce Boha pokračuje, bože můj.* (Balla, 2008, s. 39)

Autor vtípně použil slovní hříčky, jenže překlad tuto skutečnost nezaznamenal. I když se v českém prostředí vulgarismus *boha* nepoužívá tak často jako ve slovenštině, a spíš to bývá v podobě *boha jeho* nebo *do boha*, v daném případě mohl být zachován. České znění totiž jinak ztrácí již zmíněný autorský důvtip.

Pieskovú búrku (Balla, Leptokaria, 2002, s. 51) × *pleskavou bouřku* (Balla, 2008, s. 59). Nevím, zda překladatel vymyslel nějaké nové sousloví, ale není mi známo, že by nějaká *pleskáva bouřka*, jak uvádí překlad, existovala. Substantivu *piesok* zcela adekvátně odpovídá substantivu *písek*.

Následující chyba souvisí s překladatelovou neznalostí slovenského jazyka. Přeložit adverbium *chytro* jako *chytře* je opravdu frapantní prohřešek. *Chytro* znamená *rychle*.

Chytro sa schoval do obilia (Balla, Leptokaria, 2002, s. 104) × *Chytře se schoval do obilí* (Balla, 2008, s. 64).

To, že nejde o přehlédnutí, ale o trestuhodnou neznalost, dokládá opakování stejné chyby: *Chytro vkĺzol do predsieni a objal mladú ženu*. (Balla, Leptokaria, 2002, s. 114) × *Chytře vklouznul do předsíně a objal mladou ženu*. (Balla, 2008, s. 72)

Překladatel si neuvědomuje ani rozdíl, pokud někomu něco chybí *stále* a někomu *šíleně*.

Cynismus mu šialene chýbal (Balla, Leptokaria, 2002, s. 109) × *cynismus mu stále chyběl* (Balla, 2008, s. 68).

Železničiarka prudko pribuchla okienko a otvorila ho až ráno o piatej, keď človečkovi s frfláním predala lístok do Nových Zámok (Balla, Leptokaria, 2002, s. 113) × *Železničárka prudce přibouchla okénko a otevřela ho až ráno v pět, když človíčkovi s brbláním předala lístek do Nových Zámků* (Balla, 2008, s. 71–72)

Z kontextu jasně vyplývá, že překlad je chybný. Překladatel by si měl uvědomit skutečný význam slova a ne bezmyšlenkovitě sázet diakritická znaménka tam, kam nepatří. Verbum *predala* znamená v tomto kontextu *prodat*.

Překladatelovu jazykovou nekompetenci a diletantismus lze doložit i dalšími příklady: *prepácte, viem, že som na t'archu* (Balla, Gravidita, 2000, s. 78) × *promiňte, vím, že jsem na hadry* (Balla, 2008, s. 102). *Byť niekomu na t'archu* znamená *být někomu na obtíž*. České *být na hadry*, znamená *být úplně opilý*, popř. *unavený, zničený*.

Jiné významové chyby se překladatel dopustil změnou zájmen *mi* × *ní*. V originálu je zdůrazněn osobní postoj k jiné postavě, v překladu je tento postoj uveden jako vztah ke smrti – *k ní*.

Váš postoj **mi** je, samozrejme, cudzí. (Balla, Unglik, 2003, s. 22) × Váš postoj k **ní** je, samozrejme, cizí. (Balla, 2008, s. 111)

Příčinami dalších lapsů byla patrně překladatelova nepozornost:

vyzeral až akosi **nelogicky** (Balla, Unglik, 2003, s. 23) × vypadal až jaksi **neologicky** (Balla, 2008, s. 112). Autor mluví o domě, na kterém jsou věže, lomené oblouky, ambit, atd. Popisuje tuto stavbu jako *nelogickou*. Překladatel zřejmě z nepozornosti použil výrazu *neologicky*, což samozřejmě nekoresponduje s originálem.

A farárko prítom po nociach píše básne o telesnej **láske**. (Balla, Unglik, 2003, s. 89) × A farář prítom po nocích píše básně o tělesné **kráse**. (Balla, 2008, s. 123).

Nutno však uznat, že v případě užití deminutiva *farárko*, neměl v češtině jiné řešení než substantivum *farář*.

Překladatelovo tápání ve slovenštině ale i češtině, lze ilustrovat také poukazem na zcela mylný překlad výrazu *kotrba*. Pokud někomu spadne cihla na *kotrbu*, mělo by i v češtině pojmenování cíle zůstat stejné, popřípadě můžeme uvažovat o *palici* či jiném nespisovném synonymu *hlavy*, nikoliv ovšem zádech.

Ty si sa hral pri pivničnom obluku s tehľami a jedna mu akosi skončila na **kotrbe**. (Balla, De la Cruz, 2005, s. 43) × Ty sis hrál u sklepního okénka s cihlami a jedna mu nějak skončila na **zádech**. (Balla, 2008, s. 171) Logickou nesrovnalost s předcházejícím špatným překladem slova *kotrba* dokazuje věta, která navazuje dále: *Neborák vyšiel z pivnice s komickým výrazom nepochopenia na tvári a šúchal si čelo*. (Balla, De la Cruz, 2005, s. 43).

Následující příklad označuje *lasičky* – označení pro dívky, sofistikovanejší verze kočky, český překlad *lesbičky* je zcela mylný.

Pomáhám začínajúcim **lasičkám**. Vediem ich výcvik: trénujú na budúci kontakt so skutočnými mužmi. (Balla, De la Cruz, 2005, s. 66) × Pomáhám začínajúcim **lesbičkám**. Vedu jejich výcvik: trénují na budoucí kontakt se skutečnými muži. (Balla, 2008, s. 210)

Další logická nesrovnalost objevující se kvůli významové chybě mění celkové vyznění věty. Český překlad je absolutně nepřijatelný, zaměnit *génia* za *geny* je nehoráznost:

Pomáhám nadosobným **génom** pracujúcim v ocinovom nevedomí otvárať šampaňské. (Balla, De la Cruz, 2005, s. 66) × Pomáhám nadosobním **gěníum** pracujícím v tatíkově nevědomí otvírat šampaňské. (Balla, 2008, s. 210)

7.5.2 Chyby způsobené změnou osoby

Celý předcházející kontext následující věty se týká 1. os. sg, překladatel však použil 3. os. sg. Z překladu tedy vyplývá, že znenadání vstupuje do děje vypravěč vševědoucí, avšak pouze v této jediné větě:

*Prinajhoršom si **nájdem** inú.* (Balla, Leptokaria, 2002, s. 28) × *Přinejhorším si **najde** jinou.* (Balla, 2008, s. 47)

Překladatel zřejmě nepochopil kontext, a tak se dopustil chyby, zaměnil 3. os. sg. za 1.os. sg.:

Opýtal sa zrazu prísnyým hlasom. (Balla, Unglik, 2003, s. 19) × *Zeptal jsem se z ničeho nic prísnyým hlasem.* (Balla, 2008, s. 108) Následující věta potvrzuje jeho omyl: – *Toto o nej vari každý vie?! – zručol som, ignorujúc jeho **podozrievavú otázku.*** (Balla, Unglik, 2003, s. 19) Z tohoto znění jasně vyplývá, že otázku položila osoba třetí a nikoliv osoba vypravující příběh.

7.5.3 Neúplné překlady

Pokud překladatel vynechá část textu nebo se ho naopak rozhodne rozšířit, musí mít k tomu zásadní důvod, například pokud se jedná o rozšíření textu, může se takového zásahu dopustit pouze v situaci, kdy konkrétní pojem rozšiřuje o informace, jež jsou domácím čtenáři neznámé. K vynechání textu je však nutná konzultace s autorem. Níže uvedený příklad ukazuje prohřešek překladatele, kdy vynecháním adverbia *vôbec* nevystihl záměr autora, který tímto adverbium zdůrazňuje, že k dané situaci nedocházelo za žádných podmínek, z překladu vyznívá, že k dané situaci přece jen mohlo dojít:

*pretože k čomusi takému **vôbec** nedochádzalo* (Balla, Leptokaria, 2002, s. 9) × *protože k ničemu takovému nedochádzalo* (Balla, 2008, s. 10).

Obdobně neblahý dopad má také vynechání adjektiva *smejúcich sa*. Projev veselosti identifikující v Ballově próze blíže mladé lidi, se v překladu nevyskytuje, což znamená, že český čtenář není srozuměn s verzí, která by kvalitně a správně vystihovala originál:

*ktoré vtedy pripomínalo niekoľko **smejúcich sa** mladých ľudí* (Balla, Leptokaria, 2002, s. 112) × *kteřé tehdy připomínalo několik mladých lidí* (Balla, 2008, s. 71).

Vynechání části textu způsobuje často až jeho nesrozumitelnost. Autor ve svém textu prostřednictvím otázky sděluje, že bádáníchtivý dělník neexistuje. Tuto výpověď měl uvést i překladatel. V českém podání to ovšem spíše vyznívá tak, že postava si nedokázala představit dělníka, který by byl ponořen do nějakého závažného problému a konstatovala

tak, že dotyčná osoba musí být jedině intelektuál, avšak otázku, zda takový dělník existuje, si nepoložila:

Alebo nejaký bádaniachtivý robotník? A to už je čo za robotníka?! Bádaniachtivý? To je zasa nejaký intelektuál! (Balla, Gravidita, 2000, s. 30) × *Anebo nějaký bádáníchtivý dělník? To je zase nějaký intelektuál!* (Balla, 2008, s. 73)

V následujícím úryvku je opět vynechána pasáž, v tomto případě dokonce několik vět. V originálu jsou zachyceny hrdinovy pocity, jeho pozorování krajiny a následovné hodnocení situace. O to vše je český čtenář ošizen.

Odvrátil zrak, venujúc sa obsahu svojho elegantného kufríka. Krvácanie som ako-tak zvládol, vreckovka putovala do smetiáčka pod oknom. Za sklom sa mihlo žltoranžové osvetlenie ktorejsi neveľkej, bezvýznamnej stanice. Rýchlik ňou presvišťal bez zmeny tempa. Napokon, trochu sme meškali. Elegán si skúmavo prezeral obsah kufríka. Zdalo sa, že ho ten obsah neuspokojuje. (Balla, Gravidita, 2000, s. 31) × *Odvrátil zrak, věnuje se obsahu svého elegantního kufříku. Zdálo se, že ho ten obsah neuspokojuje.* (Balla, 2008, s. 75)

Jak už jsem zmiňovala, i pouhé vynechání jediného slova, může změnit kontext celé věty a následně ovlivnit věty navazující. V příkladu uvedeném níže je v překladu vynecháno verbum *zazerá*, jenž podtrhuje vlastnost postavy:

Je jeseň, váš otec chodí jako besný, zazerá. (Balla, De la Cruz, 2005, s. 38) × *Je podzim, váš otec chodí jako vzteklý.* (Balla, 2008, s. 166)

Překladatel v následující ukázce vynechal místo děje. Neuvedl, kde se zmíněná postava nachází. Český čtenář tedy nemá tušení, že zmíněná informace o místě děje a činnosti, kterou postava vykonávala, existuje:

Stál pri smetiaku, navonok pokojný. (Balla, De la Cruz, 2005, s. 87). × *Navenek byl klidný.* (Balla, 2008, s. 181)

Jinde se zase překladatel rozhodl text rozšířit:

Potom by som jej ukázal, aký som chlap. (Balla, Leptokaria, 2002, s. 28) × *Potom bych jí rád ukázal, jaký jsem chlap.* (Balla, 2008, s. 46)

Rozšíření věty, které učinil překladatel, má za následek změnu záměru. Kondicionál je použit v obou větách, avšak český překlad obsahuje navíc adjektivum *rád*. Toto adjektivum vystihuje přání postavy, zatímco originál, bez použitého *rád*, představuje podmínku, za které by postava svůj záměr uskutečnila.

Stejně nepatřičné je i další „obohacení“ textu:

– *Nerumázgajte!* (Balla, De la Cruz, 2005, s. 87). × „*Neroňte slzy. Nevřískajte!*“ (Balla, 2008, s. 177)

7.6 Propria

Překlad proprií je obvykle dosti obtížný. Ballův překladatel se rozhodl jména počestit: *Jano* × *Jan*, *Miša* × *Míša*, *Karol* × *Karel*, příjmení *Rečniak* přeloženo jako *Řečník* či expresivní výraz *propria Mira* × *Mirka*.

7.7 Shrnutí

Mezi opakované překladatelské prohřešky patří v Ballově povídkové sbírce *Naživu* nepochybně změna gramatického čísla.

Mylné překlady způsobené změnou mluvnické osoby se zde vyskytují také: *Prinajhoršom si nájdem inú.* (Balla, Leptokaria, 2002, s. 28) × *Přinejhorším si najde jinou.* (Balla, 2008, s. 47) Některé vynechané části textu v překladu znehodnotily původní dílo a neposkytly českému recipientovi totožné informace jaké poskytuje autor v díle původním.

Překladatel také nevystihl přesné významové odstínění vulgarismů, silná expresivita ve slovenštině měla být zachována i v češtině, aby zvolený výraz odpovídal situaci: *Na zub si však pre istotu drbnem aj alpu.* (Balla, De la Cruz, 2005, s. 84) × *Na zub si však pro jistotu dám i alpu.* (Balla, 2008, s. 178)

Celkový překlad sbírky není velmi kvalitní. Překladatel se některými slovenskými výrazy zabýval pouze povrchně, neuvědomil si jejich pravý význam, tím vznikaly zmíněné významové lupy, překladatelská svévole se objevila v užití jiného času, vynecháním určitých pasáží textu či bezdůvodné změny slovního druhu.

Řada chyb vyvolává dokonce pochybnosti o dostatečné míře překladatelovy znalosti slovenštiny.

Chytro sa schoval do obilia (Balla, Leptokaria, 2002, s. 104) × *Chytře se schoval do obilí* (Balla, 2008, s. 64).

Ty si sa hral pri pivničnom obluku s tehlymi a jedna mu akosi skončila na kotrbe. (Balla, De la Cruz, 2005, s. 43) × *Ty sis hrál u sklepního okénka s cihlymi a jedna mu nějak skončila na zádech.* (Balla, 2008, s. 171)

8. DANIELA KAPITÁŇOVÁ – AŤ TO ZŮSTANE V RODINĚ

8.1 Daniela Kapitáňová

Daniela Kapitáňová se narodila 30. července 1956 v Komárně, vystudovala divadelní režii v Praze. Vyučuje kreativní psaní na univerzitě v Nitře, pracuje v Slovenském rozhlasu, uveřejňuje fejetony v denících *SME* a *Pravda*. Debutovala novelou *Sámko Tále: Kniha o hřbitově*, která se stala bestsellerem v roce 2000, doposud vyšla v několika evropských zemích. Za detektivku *Ať to zůstane v rodině*, získala v roce 2006 nominaci v literární soutěži *Anasoft litera*.

Kapitáňová se ve své detektivce *Ať to zůstane v rodině*, nechala inspirovat současným trendem reality show, která má odhalit tajemství jedné rodiny. V příběhu se setkáme spíše s logikou a vtipem. Autorka svůj smysl pro detail projevila nejen v prokreslení postav, ale i v dokonalém vystižení jednotlivých situací. Vytvořila velmi promyšlenou kompozici. Čtenář do poslední chvíle netuší, kdo je oným vrhahem na ostrově. Pro české vydavatele byla Kapitáňová jasná volba, jelikož její předešlá publikace *Samko Tále: Kniha o hřbitově* zaznamenala velký úspěch.

Knihu jsem si vybrala z důvodu jejího žánrového zaměření, byla jsem zvědavá, jak vypadá současná slovenská detektivka a jak si s tímto kvalitním zpracováním poradí překladatel.

8.2 Gramatické transformace

8.2.1 Změny v rovině morfologické

8.2.1.1 Změna rodu

V následujících ukázkách se objevují substantiva lišící se rodem:

staromódny kuchynský kredenc (Kapitáňová, 2005, s. 64) × *staromódni kuchyňskou kredenc* (Kapitáňová, 2006, s. 68) – v originálu použito maskulinum, v překladu femininum, *postel' s molitanovým matracom* (Kapitáňová, 2005, s. 84) × *postel s molitanovou matrací* (Kapitáňová, 2006, s. 89) – zde se opět objevuje maskulinum × femininum.

8.2.1.2 Změna čísla

Tato morfologická změna není v kompetenci překladatele, následující úryvek zachycuje nejen změnu plurálu na singulár, ale také změnu významovou.

Nakoniec sa obálky otvoria (Kapitáňová, 2005, s. 41) × *Nakonec se obálka s otázkami otevře* (Kapitáňová, 2006, s. 44).

Překladatel nezachoval originál, použil místo plurálu singulár, tím se vytváří dva odlišné pohledy na text.

*Že si **zmluvu** zobral so sebou a chce sa **jej** cestou nerušene venovať* (Kapitáňová, 2005, s. 55) × *že si vzal **smlouvy** s sebou a chce se **jim** cestou nerušeně věnovat* (Kapitáňová, 2006, s. 59).

Původní autorské znění nebylo opět zachováno, překladatel si bezdůvodně „pohrál“ a nastala záměna, místo singuláru použit plurál:

*s bielym **domčekom*** (Kapitáňová, 2005, s. 90) × *s bílými **domky*** (Kapitáňová, 2006, s. 95).

Následující příklad zachycuje opačnou situaci než příklady předcházející, použití singuláru místo plurálu:

*doniesli **baterky*** (Kapitáňová, 2005, s. 122) × *donesli **baterku*** (Kapitáňová, 2006, s. 128).

8.2.1.3 Změna vidu

Mezi překladatelské prohřešky patří již několikrát zmiňována změna vidu. V níže uvedeném příkladu nebyl žádný důvod vid měnit, přesto tak překladatel učinil:

*Všetci sme **si popodávali** ruky* (Kapitáňová, 2005, s. 61) × *Všichni jsme **si podali** ruce* (Kapitáňová, 2006, s. 65).

8.2.2 Syntaktická kondenzace

Autorka ve své publikaci použila pouze jediný přechodník, což je vzhledem ke slovenštině téměř neobvyklé. Dokonce i Michal Hvorecký, jež se řadí k nejmladším autorům současné slovenské literatury, používá více transgresivů.

*Stál, v každej ruke taška, **nevediac**, čo má robiť.* (Kapitáňová, 2005, s. 62). × *Stál, v každé ruce tašku, a **nevěděl**, co má dělat.* (Kapitáňová, 2006, s. 65–66)

8.2.3 Slovnědruhové záměny

*Urobil významnú **pomlčku*** (Kapitáňová, 2005, s. 67). × *významně **se odmlčel*** (Kapitáňová, 2006, s. 72); *netúžil po **stretnutí** s nami* (Kapitáňová, 2005, s. 68) × *netoužil **setkat se** s námi* (Kapitáňová, 2006, s. 73). V ukázkách textu uvedených výše zaměnil překladatel zcela bezdůvodně substantivum za verbum, aniž by nějakým způsobem text obohatil.

8.2.4 Záměny větných členů

Päťstranové epištoly (Kapitáňová, 2005, s. 50). × *epištoly na päť stran* (Kapitáňová, 2006, s. 54), *ako rozhodca pri tenise* (Kapitáňová, 2005, s. 99) × *jako tenisový rozhodčí* (Kapitáňová, 2006, s. 105), *miliónový dom* (Kapitáňová, 2005, s. 154) × *dům za miliony* (Kapitáňová, 2006, s. 162). V překladu byly zaměněny přívlasky shodné v neshodné a naopak. Tyto změny sice neovlivnily vyznění textu, ale jejich opodstatnění je přinejmenším diskutabilní.

8.2.5 Slovosledné transformace

A cez štvrt' strany podpis tyrkysovým perom (Kapitáňová, 2005, s. 11) × *a podpis tyrkysovým perem přes čtvrt strany* (Kapitáňová, 2006, s. 12).

Nedajbože žiadala (Kapitáňová, 2005, s. 14) × *žádala nedejbože* (Kapitáňová, 2006, s. 15).

Neviem nič o televízných zábavných programoch. (Kapitáňová, 2005, s. 40) ×

O televizních zábavních pořadech nic nevím. (Kapitáňová, 2006, s. 43)

Nerozmysleli na poslednú chvíľu. (Kapitáňová, 2005, s. 92) × *Na poslední chvíli nerozmysleli.* (Kapitáňová, 2006, s. 97)

Nič horšie ho celý deň nemôže stretnúť. (Kapitáňová, 2005, s. 126) × *Nemůže ho potkat celý den nic horšího.* (Kapitáňová, 2006, s. 133)

Předcházející ukázky textu dokazují, jak už bylo zmíněno, volnost slovosledu, samozřejmě i tato změna by měla být opodstatněna. Autor občas záměrně vytvoří určitý slovosled právě z toho důvodu, že klade důraz na určitou informaci, tudíž by se překladatel měl nějakých bezdůvodných změn vyvarovat.

8.3 Neúplné a chybné překlady

8.3.1 Chybné překlady

I v tomto překladu, stejně jako v předešlých, se nacházejí chyby, které často způsobují nesrozumitelnost a pozměňují tak výrazně kvalitu díla původního.

*Asi by človek **nemal** brať vážne celú MAXIMU.* (Kapitáňová, 2005, s. 11) × *Asi by člověk **měl** brát vážně celou MAXIMU.* (Kapitáňová, 2006, s. 12) Jedná se o zásadní lapsus, který mění význam celé věty. Přestože překladatel mohl uplatnit ironii, tato chyba spíše dokládá jeho nepozornost.

*Nikdy by som si nepomyslel, že zo mňa bude **taký kanál**.* (Kapitáňová, 2005, s. 19) × *Nikdy bych si nepomyslel, že ze mě bude **taková krysa**.* (Kapitáňová, 2006, s. 20) Ani v tomto případě není proč pozměňovat původní autorovo řešení.

*Alebo budú kŕmiť **čajky**?* (Kapitáňová, 2005, s. 40) × *Nebo budou krmit **čajky**?* (Kapitáňová, 2006, s. 43) Názorná ukázka, jak se stala překladatelova neznalost slovenského jazyka destruktivním prvkem. Substantivum *čajka* znamená v českém překladu správně *racek*. Chyba se opakuje i na následujících stranách v českém překladu: s. 93 – *Pozoroval **čajky***, s. 103 – *píská **čajkám***, s. 104 – *Na holé hlavě mu seděla **čajka***, s. 155 – *křičící **čajka***.

Kapitola 28. (Kapitáňová, 2005, s. 42) × *kapitola 23* (Kapitáňová, 2006, s. 45). Chyba, zaznamenaná v ukázce, musela vzniknout z nepozornosti. Překladatel nezaměnil pouze číslo, ale také nepostřehl, že se jedná o číslovku řadovou, přehlédl interpunkci.

*Síce nemal príťažlivosť moci, ale mal niečo rovnako neodolateľné: **mocnú príťažlivosť**.* (Kapitáňová, 2005, s. 43) × *Síce neměl přitažlivost moci, ale měl něco stejně neodolateľného: **silnou přitažlivost**.* (Kapitáňová, 2006, s. 46) Autorova hra se slovy *príťažlivosť moci* – *mocná príťažlivosť* byla překladem zcela anulována.

*Vyšetrujúci **policajt** zistil ešte niečo* (Kapitáňová, 2005, s. 49) × *vyšetřující **lékař** zjistil ještě něco* (Kapitáňová, 2006, s. 53).

Neomluvitelná významová chyba, která je uvedena v příkladu výše svědčí o nedbalém postoji k překladu. Není zcela pochopitelné, jak si překladatel z kontextu vydedukoval právě tuto variantu.

*„Vari si myslíte, že budem mlčať, keď sa chce moja **família** ukazovať v cirkuse?!“* (Kapitáňová, 2005, s. 93) × *„Snad si nemyslíte, že budu mlčet, když se chce moje **rodina** ukazovat v cirkuse?!“* (Kapitáňová, 2006, s. 98) Jedná se o neadekvátní překlad, příznakové substantivum *família*, které zvolil autor odpovídá dané výpovědi postavy, překladatel se příznakovosti bránil.

*Chodila som na **UK**.* (Kapitáňová, 2005, s. 96) × *Studovala jsem na **univerzitě**.* (Kapitáňová, 2006, s. 101). Tato změna mohla být motivována snahou vyhnout se zavádějícímu spojení zkratky Univerzity Komenského – UK s Univerzitou Karlovou.

*Zo všetkého **mal najradšej**, ak mohol nechať jedlo kvôli práci.* (Kapitáňová, 2005, s. 143) × *Ze všeho nejvíce **nesnášel**, když musel nechat jídla kvůli práci.* (Kapitáňová, 2006, s. 150)

Autor použil zřejmé ironie, která z textu vyplývá, překladatel vytvořil neodpovídající překlad, není zachována autorova původní myšlenka.

8.3.2 Neúplné překlady

Stejně jako předcházející publikace, i detektivka *At' to zústane v rodině* nezůstala ušetřena překladatelské svévole.

Neostáva nám nič iné ako zistiť reakcie skutočných aktérov na mieste, kde sa bude skutočný program nakrúcať. (Kapitáňová, 2005, s. 40) × *Nezbývá nám nic jiného než zjistit reakce skutečných aktérů na místě, kde se bude pořad natáčet.* (Kapitáňová, 2006, s. 43) V překladu chybí adjektivum *skutečný*, které konkretizuje daný program. Autor zdůraznil toto adjektivum již v první části souvětí, jeho důraz byl proto zřejmě důležitý i v části druhé. Překladatel bezdůvodně adjektivum vyřadil.

Žena ležala na lavičke na terase pred domom (Kapitáňová, 2005, s. 48) × *Žena ležela na lavičke před domem* (Kapitáňová, 2006, s. 52). I v tomto případě byl zanedbán překlad, když překladatel vynechal konkrétní místo – *na terase*.

První varianta evokuje spíše kultivovanější dům, který má terasu, naznačuje určitý luxus. Druhá varianta vypovídá spíše o skromnějším příbytku, mohlo by se jednat o činžovní dům.

Keďže sa tam nedá používať mobil (Kapitáňová, 2005, s. 52) × *když se nedá používat mobil* (Kapitáňová, 2006, s. 56). Adverbium *tam* užito v originálu, se už nevyskytuje v překladu. Překladatel zmíněnou konkretizaci místa bezdůvodně vypustil.

V hlave som si to zaradila do položky Nelogické body. (Kapitáňová, 2005, s. 56) × *Zaradila jsem si to do položky Nelogické body.* (Kapitáňová, 2006, s. 60) I zde chybí přesná konkretizace, překladatel se možná snažil o vlastní tvořivost, ale vynecháním části textu k ní určitě nedospěl.

Od bránky prichádzal mladý muž. Nevdojak som si vzdychla. Vyzeral – vyzeral úžasne. (Kapitáňová, 2005, s. 65) × *Od branky přicházel mladý muž. Vypadal – vypadal úžasně.* (Kapitáňová, 2006, s. 69)

Vynecháním označené věty překladatel ochudil autorskou snahu co nejpřesněji vystihnout, jak postava situaci prožívala. Obdobně to dopadlo i s dalším popisem:

Alica zobrala táčnu s kávou a vybehla. Nuž, presnejšie by bolo, vykrívala. Pobrala som sa za ňou. (Kapitáňová, 2005, s. 65) × *Alice vzala táč s kávou a vyběhla ven. Vydala jsem se za ňou.*

za ní. (Kapitáňová, 2006, s. 69) Překladatel učinil opět prohřešek, vynechal důležitou část, která určuje vlastnost postavy.

Jánoši bez k na konci sa nedal zastaviť. (Kapitáňová, 2005, s. 76) × *Jánoši nebyl k zastavení.* (Kapitáňová, 2006, s. 80) Další autorský záměr a invenční nápad ztroskotál na překladatelské indolenci.

Nedbali by, ak by sa im pri nakrúcaní strhla bitka a Roháňovci sa navzájom pozabýjali (Kapitáňová, 2005, s. 80) × *Nevadilo by jim, kdyby při natáčení vypukla bitka* (Kapitáňová, 2006, s. 85).

Zvýrazněná informace v překladu chybí. Konstatování autora, co by se událo: *kdyby při natáčení vypukla bitka*, pokračuje pouze v originálu. Překladatel učinil velkou chybu, když tento závěr vypustil. I další příklady budí podezření, zda překladatelovým záměrem nebylo text spíše krátit, než plnohodnotně překládat:

Bol to najčudnejší smútočný sprievod, ktorý viedol k najčudnejšej márnici, čo som v živote videla. (Kapitáňová, 2005, s. 112) × *Byl to nejpodivnější smuteční průvod, jaký jsem v životě viděla.* (Kapitáňová, 2006, s. 118)

Nie, nebol to svätec, ale takúto nezmyselnú smrť si nezaslúžil. (Kapitáňová, 2005, s. 165) × *Ne, nebyl to světec, ale takovou smrt si nezasloužil.* (Kapitáňová, 2006, s. 173)

Ovšem další ukázky demonstrují, že ani zmíněné zkrácení nebylo skutečným cílem překladatelovým, protože v nich dochází k jevu přesně opačnému:

prečo priviedla takú oslňujúcu ženu (Kapitáňová, 2005, s. 46) × *proč do domu přivedla tak oslňující ženu* (Kapitáňová, 2006, s. 49).

Ale za posledný čas sa otec zmenil. (Kapitáňová, 2005, s. 140–141) × *Ale v poslední době se otec velmi změnil.* (Kapitáňová, 2006, s. 149)

8.4 Shrnutí

V překladu se objevily bezdůvodné změny čísla či záměny slovních druhů, největšími prohřešky však byly opět zaznamenány v rámci neúplných a chybných překladů. Zejména významové chyby přinesly českému čtenáři mylné informace: *Alebo budú krmiť čajky?* (Kapitáňová, 2005, s. 40) × *Nebo budou krmít čajky?* (Kapitáňová, 2006, s. 43) Právě tento konkrétní příklad se dá považovat za největší faux paux překladatele. Následující významový lapsus ukazuje jeho nepozornost: *Vyšetrujúci policajt zistil ešte niečo* (Kapitáňová, 2005, s. 49) × *Vyšetřující lékař zjistil ještě něco* (Kapitáňová, 2006, s. 53).

Neúplné překlady zatajily některé informace: *Bol to najčudnejší smútočný sprievod, ktorý viedol k najčudnejšej márnici, čo som v životě videla.* (Kapitáňová, 2005, s. 112) × *Byl to nejpodivnější smuteční průvod, jaký jsem v životě, viděla.* (Kapitáňová, 2006, s. 118)

Lapsů v textu nebylo tak mnoho, jak v některých překladech předcházejících, ale i přesto jsou tyto chyby neomluvitelné, způsobily několik nedorozumění a českému čtenáři tak nebyl ani zdaleka nabídnut plnohodnotný překlad.

9. PETER PIŠŤANEK – MUZIKA

9.1 Peter Pišťanek

Peter Pišťanek se narodil roku 1960 v Děvínské Nové Vsi, v devadesátých letech vystudoval dramaturgii a scénaristiku na Vysoké škole múzických umení v Bratislavě, pracoval v různých dělnických profesích, později v reklamních agenturách, nyní působí jako marketingový pracovník firmy Gra Tex. Publikačně se začal prosazovat v osmdesátých letech, náměty svých próz čerpá právě z prostředí svého bydliště, z Děvínské Nové Vsi. Jeho literární kariéru odstartoval román *Rivers of Babylon* (1991).

Novela *Muzika* vyšla jako součást souboru pěti novel *Mladý Dôňč*. Mapuje příběhy outsiderů nedlouho před listopadem 1989. Přitažlivost Pišťankových próz spočívá především v reálném a groteskně vyznívajícím zachycení postav a situací, které jsou blízké životním zkušenostem mnoha lidí. Autorovi nejsou cizí vulgarismy, které se v povídkách objevují stejně jako zmínky o sexu. Hrdiny tří novel: *Debutant*, *Muzika a Čas*, spojuje touha něčeho dosáhnout, povýšit svůj dosavadní život a začít si plnit své sny.

Novela *Muzika*, která byla zfilmována Jurajem Nvotou, je zcela jistě pozoruhodným literárním počinem a její autor patří mezi nejlepší spisovatele současnosti. Osobně mne toto dílo svými kvalitami velmi zaujalo, o to více jsem byla zvědavá, jak adekvátní a zdařilý bude český překlad.

9.2 Gramatické transformace

9.2.1 Změny v rovině morfologické

9.2.1.1 Změna rodu

Keď sa vráti do sály (Pišťanek, 2008, s. 118) × *Když se vrátí do sálu* (Pišťanek, 2008, s. 61).

Vzadu starý kredenc (Pišťanek, 2008, s. 119) × *vzadu stará kredenc* (Pišťanek, 2008, s. 62). V uvedených ukázkách si můžeme všimnout odlišných rodů substantiv. *Sála* – femininum, *sál* – maskulinum. *Kredenc* – maskulinum, *kredenc* – femininum.

9.2.1.2 Změna čísla

Zlomil by jej väzy (Pišťanek, 2008, s. 74) × *zlomil by jí vaz* (Pišťanek, 2008, s. 14).

Zatne päst' (Pišťanek, 2008, s. 107) × *zatne pěsti* (Pišťanek, 2008, s. 49). V první ukázce mohlo být v překladu zachováno původní znění bez změny čísla, nemusel být tedy plurál

nahrazen singulárem. V ukázce druhé nastala situace opačná, kdy bylo místo původního singuláru, užito plurálu, ale bezdůvodně.

9.2.1.3 Změna času

Po Štedrom večere našich muzikantov zavalili povinnosti. (Pišťanek, 2008, s. 183) × *Po Štědrém dni naše muzikanty zavalí povinnosti.* (Pišťanek, 2008, s. 129)

Překladatel v tomto jediném případě změnil slovesný čas, použitím prézenta však dosáhl jiného významu. Z výpovědi vyplývá, že očekávaná situace teprve nastane, ve slovenském originálu se děj již uskutečnil.

9.2.1.4 Změna vidu

Uvolní kravatu (Pišťanek, 2008, s. 119) × *Uvolňuje kravatu* (Pišťanek, 2008, s. 62).

Překladatel použil vid nedokonavý, kdy děj více evokuje k přítomnosti a k postupné činnosti – *uvolňuje*. Autor originálu vidí tuto skutečnost jako děj jednorázový – *uvolní*.

9.2.2 Syntaktická kondenzace

Uvádím několik příkladů, kde se objevuje transgresiv, s cílem ukázat životnost jazykového jevu ve slovenském jazyce:

Pofajčievajúc pritom štýlovú cigaru (Pišťanek, 2008, s. 69) × *stylově pritom kouřil doutník* (Pišťanek, 2008, s. 9).

Balansujúc naloženou táčnou (Pišťanek, 2008, s. 92) × *balancuje s naloženým tácem* (Pišťanek, 2008, s. 33).

Vyškrabujúc ešus (Pišťanek, 2008, s. 111) × *při vyškrabávání ešusu* (Pišťanek, 2008, s. 53).

Obzerajúc sa zastala práve pred Ulmerovým vchodom (Pišťanek, 2008, s. 100) × *Otáčela se a zastavila přímo před Ulmerovým vchodem* (Pišťanek, 2008, s. 41–42).

Držiac cigaretu medzi palcom a ukazovákom (Pišťanek, 2008, s. 125) × *cigaretu drží mezi palcem a ukazovákem* (Pišťanek, 2008, s. 68).

Sladko sa pritom usmievajúc (Pišťanek, 2008, s. 146) × *sladce se pritom usmívají* (Pišťanek, 2008, s. 91).

Vyjadrujúc sa o Martinovi (Pišťanek, 2008, s. 167) × *vyjadřuje se o Martinovi* (Pišťanek, 2008, s. 112).

9.2.3 Záměny větných členů

V Ulmerovom prípade (Pišťanek, 2008, s. 72) × *v prípade Ulmera* (Pišťanek, 2008, s. 12). Změna atributu kongruentního v atribut nekongruentní neměla být v překladu vůbec učiněna. Po jazykové stránce není žádný důvod provádět tuto změnu.

9.2.4 Slovosledné transformace

Akoby sa teraz mali k nej zbehnúť nitky výčítiek zo všetkých strán. (Pišťanek, 2008, s. 119) × *Jakoby se k ní teď měly ze všech stran seběhnout nitky výčitek.* (Pišťanek, 2008, s. 61–62)

Martin už nevojde do strojovne. (Pišťanek, 2008, s. 136) × *Martin už do strojovny nevejde.* (Pišťanek, 2008, s. 80)

Pod svojimi minišatami naozaj nemá nič. (Pišťanek, 2008, s. 165) × *Pod svými minišaty doopravdy nic nemá.* (Pišťanek, 2008, s. 110) Uvedla jsem pár vět, ve kterých je zachycena opět nemotivovaná změna slovosledu.

9.3 Lexikálně-gramatické transformace

9.3.1 Frazeologismy

Začína mať pod čapicou (Pišťanek, 2008, s. 120) × *začíná mít v hlavě* (Pišťanek, 2008, s. 63). Tento frazeologismus by se dal v češtině přeložit shodně se slovenským, překladatel zvolil variantu jinou. Tato varianta je odpovídající, avšak učinil chybu, sousloví lze přeložit stejně jako v originálu.

Som uťahaný ani mul (Pišťanek, 2008, s. 204) × *jsem utahaný jako kůň* (Pišťanek, 2008, s. 152). Zde uvádím přirovnání, kde oba jazyky: čeština i slovenština, užívají pro únavu podobných výrazů – názvy zvířat.

9.4 Neúplné a chybné překlady

9.4.1 Chybné překlady

Předešlé překlady děl obsahovaly mnoho významových chyb. Ani novela *Muzika* nebyla výjimkou.

Priamo nad Poľovníckou reštauráciou. (Pišťanek, 2008, s. 74) × *Přímo nad restaurací Myslivna.* (Pišťanek, 2008, s. 14) Překladatel si s názvem neporadil zcela správně, přičemž Loveckých restaurací je i v Čechách dost a dost.

Následující významové chyby se týkají jmen herců. Překladatel zřejmě tato jména neznal, a tak se rozhodl použít jmen známých i v českém prostředí. Tímto překročil své překladatelské kompetence:

*Aj s **Rebrovičom**?* (Pišťanek, 2008, s. 94) × *I s **Dančiakem**?* (Pišťanek, 2008, s. 36)

*A **Csurila**?* (Pišťanek, 2008, s. 94) × *A **Dočolomanským**?* (Pišťanek, 2008, s. 36)

*A ešte **Antala**.* (Pišťanek, 2008, s. 94) × *A **ještě Durdíka**.* (Pišťanek, 2008, s. 36)

*Ale máme **Dúhovského**.* (Pišťanek, 2008, s. 94–95) × *Ale máme **Hubu**.* (Pišťanek, 2008, s. 36)

Jinde zase překladatel zaměnil adjektivum *slovenských* za pronominum *našich*:

*Je dost' pekných **slovenských** názvov* (Pišťanek, 2008, s. 147) × *Je dost' pekných **našich** názvů* (Pišťanek, 2008, s. 92).

Další chybu má na svědomí nepozornost překladatele:

*Topánky majú **módne*** (Pišťanek, 2008, s. 169) × *Boty mají **modré*** (Pišťanek, 2008, s. 114).

V následujícím případě pak už možno konstatovat úplný výpadek soudnosti:

*Vždy lepšie ako behať v sobotu po dedine s lopatou **alebo** sbierať staré železo, nie?* (Pišťanek, 2008, s. 175–176) × *Pořád lepší než běhat v sobotu po vesnici s lopatou **a** sbírat staré železo, ne?* (Pišťanek, 2008, s. 122)

Překladatelovu ledabylost ilustruje následná záměna *večeru* za *den*:

*Po Štedrom **večere** našich muzikantov zavalili povinnosti.* (Pišťanek, 2008, s. 183) × *Po Štědrém **dni** naše muzikanty zavalí povinnosti.* (Pišťanek, 2008, s. 129)

9.4.2 Neúplný překlad

V Pišťankově novele se vyskytuje pouze jeden neúplný překlad vzniklý nedůsledností překladatele: *väčšina **bývalých** spolužiakov* (Pišťanek, 2008, s. 93) × *většina **spolužáků*** (Pišťanek, 2008, s. 34). Zde autor zdůrazňuje, že se jedná o bývalé spolužáky, v překladu se důraz neobjevuje.

9.5 Propria

Překladatel by si měl předem uvědomit, jak bude postupovat při překladu proprií. Mělo být dojít k sjednocení, kdy bude zvolena jediná varianta. Jestliže se rozhodne ponechat jména v původním znění, měl by tak učinit ve všech případech. Pokud se rozhodne jména

počeštit, opět by měl dbát na jednotu. Následující příklady vystihují překladatelskou rozpolcenost. Některá propria počeštil, jiná zachoval v originálu:

Martin Junec × *Martin Volek*, *Fero Lahkovič* × *Fero Lahkovič*, *Lubo Granec* × *Lubo Granec*, *Prepich* × *Píchavý*, *Svetko* × *Svetko*, *Mrázik* × *Zimka*.

9.6 Pravopisný lapsus nebo významová chyba

Následující chyba je zcela specifická, může se jednat pouze o nedopatření překladatele, nebo také o jeho záměr.

Sobota – Hasická zábava (Pišťanek, 2008, s. 130) × *Sobota – hasycká zábava* (Pišťanek, 2008, s. 74). Překladel se mohl pokusit o signál nevelkých vědomostí hrdiny, jenže pokud se takto nerozhodl autor, proč by to pak měl dělat překladatel?

9.7 Jazyk cizince

V novele *Muzika* hlavní hrdina se svými kamarády vycestuje do zahraničí – do Bulharska. Zde se setkává s cizincem Angelem Momčevem, který mluví lámanou slovenštinou. V originálu je zachycena jeho mluva jako pokus o slovenský jazyk, v češtině jeho komolení řeči není zaznamenáno:

– *Ješte neni je sezóna – povie Momčev na vysvetlenie. – Kemping začne pracovati od prvého júna.* (Pišťanek, 2008, s. 204) × „*Ještě není sezona,*“ řekne Momčev na vysvětlenou. „*Kempink začne pracovat od prvního června.*“ (Pišťanek, 2008, s. 152)

– *Priatelja mi ríkajú Momčo, bratče – povie prevádzkár.* (Pišťanek, 2008, s. 205) × „*Přátelé mi říkají Momčo, brácho,*“ řekne provozní. (Pišťanek, 2008, s. 153)

– *Váš kolega, – povie Momčev, – je zadržován v milicija strážnici. Můžeme ho odtud dostat. Máte u seba dáke peníže?* (Pišťanek, 2008, s. 213) × „*Váš kolega,*“ řekne Momčev, „*je zadržován na milicija-strážnici. Můžeme ho odtud dostat. Máte u sebe nějaké peníze?*“ (Pišťanek, 2008, s. 162)

– *A propo, – povie Momčev, – dlžujete mi tisač leva.* (Pišťanek, 2008, s. 214) × „*A propos,*“ řekne Momčev, „*dlužíte mi tisíc leva.*“ (Pišťanek, 2008, s. 163)

9.8 Shrnutí

Nejvíce chyb bylo zaznamenáno ve významových omylech. Vzhledem k předcházejícím překladům jich však bylo zanedbatelné množství.

Autor se však ne zcela dobře vypořádal s proprii, s jejich jednotností: *Martin Junec* × *Martin Volek*, *Fero Lohkovič* × *Fero Lohkovič*, *Lubo Granec* × *Lubo Granec*, *Prepich* × *Píchavý*, *Svetko* × *Svetko*, *Mrázik* × *Zimka*.

Nevyřešil také otázku překladu zkomoleného jazyka originálu, zachoval jazyk beze změny: – *Priatelia mi ríkajú Momčo, bratče – povie prevádzkár.* (Pišťanek, 2008, s. 205) × „*Přátelé mi říkají Momčo, brácho,*“ *řekne provozní.* (Pišťanek, 2008, s. 153)

Jak už jsem zmiňovala, vzhledem k předcházejícím textům, které jsem analyzovala, se jedná o nejpřesnější a nejadekvátnější překlad.

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se pokusila načrtnout situaci v současné slovenské literatuře a alespoň rámcově přiblížit některé její představitele.

Mým hlavním cílem ovšem bylo kriticky reflektovat, v jaké kvalitě se dostává slovenská beletrie k českým čtenářům, protože v důsledku rozdělení Československa a snížení kvantity a intenzity vzájemných jazykových kontaktů mezi Čechy a Slováky, se dostavil dlouhodobý problém, nakolik je vhodné a nutné slovesné artefakty vzájemně překládat do nových souvislostí a podmínek, přičemž převažuje mínění, že převádění slovenských uměleckých textů do češtiny je nezbytné. Je přitom pozoruhodné, že stále přetrvává tradice lepšího porozumění českých textů Slováky, jejich preferování českých originálů před slovenskými převody, což lze doložit mj. odkazem na edici Světové četby vydávanou nakladatelstvím Smena, v níž vycházela díla klasiků české literatury (Hašek, Němcová a další) česky.

Podrobné srovnávání původních a přeložených textů, kritická analýza práce překladatelů mne přivedla k názoru, že jejich práce je velmi často ledabylá, kvapná a příliš spoléhající se na onu několikrát už vzpomínanou blízkost obou jazyků. Objevila jsem mnoho významových omylů, někdy hraničících s mystifikacemi, vedoucími až k nesrozumitelnosti textu. Překladatelé si mnohdy nevěděli rady s běžně užívanými pojmy, nechali se zmást podobností slov a produkovali pak překladatelské lapsy. K jinému chápání situace nejednou vedlo ledabylé zacházení s mluvnickým časem a videm. Problémy způsobovalo také překládání frazeologismů či přirovnání, které byly v originálním znění obohaceny hravou aktualizací autora, překladatel je však stejným či podobným způsobem nedokázal adekvátně zprostředkovat českému recipientovi.

Příčinou ne příliš kvalitních překladů může být i různá znalost slovenského jazyka, také spolupráce více překladatelů v rámci jednoho díla, různé představy o koncepci díla. Všechny tyto faktory se mohou podepsat na konečném vyznění publikovaného překladu. Některým chybám by se dalo předcházet i těsnější vzájemnou spoluprací s autorem onoho konkrétního díla, rozhodně by se mělo zlepšit redigování přeložených textů. Kvalitě českých překladů slovenské literatury by nepochybně prospělo, pokud by se sami překladatelé více zabývali byť na první pohled banálními záležitostmi a zdánlivými samozřejmostmi. Podrobné bádání mě přivedlo k závěru, že nejlépe přeloženým dílem ze všech, která jsem analyzovala, je *Silný pocit čistoty* od Michala Hvoreckého, které přeložila Olga Turňová. Také zde, stejně jako v dalších dílech, která jsem analyzovala, se

objevují lapy, jež jsou zapříčiněny především nedostatečnou erudicí překladatele, neznalostí slovenského jazyka a ledabylostí.

A co se týká otázky překládat či nepřekládat? V současné době jsou překlady slovenských literárních děl do češtiny jedním z důležitých pojítek mezi oběma zeměmi a jejich kulturami. Mladí lidé v Čechách slovensky rozumějí čím dál méně a nic nenasvědčuje tomu, že by se tento trend v brzké době zastavil, popřípadě obrátil. Nicméně by si tyto překlady zasloužily daleko větší pozornost a péči jak samotných překladatelů, tak i nakladatelů, měly by se stát fundovanou erudovanou činností a nikoliv amatérským přistípkářením vyplňujícím přestávky mezi mnoha jinými aktivitami.

ANOTACE BAKALÁŘSKÉ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Příjmení a jméno autora: Kukučová Simona

Název katedry a fakulty: Katedra bohemistiky Filozofické fakulty, Univerzita Palackého v Olomouci

Název diplomové práce: Současné české překlady slovenské beletrie

Vedoucí diplomové práce: doc. PhDr. Lubomír Machala, CSc.

Počet znaků: 111 564

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury: 22 tištěných titulů + 10 internetových zdrojů

Klíčová slova: překlad, překladatelská kompetence, významové lapsy, originál, slovenská beletrie, česká a slovenská literatura

Krátká a výstižná charakteristika diplomové práce:

Práce se zabývá českými překlady současné slovenské beletrie, stručně představuje autory překládaných děl, mapuje situaci slovenské literatury po roce 1989 a současné vzájemné vztahy české a slovenské literatury. Zaměřuje se na podrobnou analýzu překládaných děl z hlediska lingvistického a literárněvědného, uvádí nejčastější omyly překladatelů a v rámci zjištěných poznatků dokládá, zda jsou překlady kvalitní a zda je nutné slovenskou beletrii překládat do češtiny, či ne.

BIBLIOGRAFIE

Primární literatura

BALLA: *De la Cruz*. Levice: Koloman Kertész Bagala, Vydavateľstvo L. C. A., 2005.

BALLA: *Gravidita*. Levice: Koloman Kertész Bagala, Vydavateľstvo L. C. A., 2000.

BALLA: *Unglik*. Levice: Koloman Kertész Bagala, člen skupiny L. C. A. Publisher, 2003.

BALLA: *Leptokaria*. Levice: Koloman Kertész Bagala, člen skupiny L. C. A. Publisher, 2002.

BALLA: *Naživu*. přel. Kristýna, Šárka a Miroslav Zelinští. Zlín: Kniha Zlín, 2008.

HVORECKÝ, M.: *Silný pocit čistoty*. Levice: L. C. A., 1998.

HVORECKÝ, M.: *Silný pocit čistoty*. přel. Olga Turňová. Zlín: vydavatelství Ing. Marek Turňa, člen skupiny Drwo a srd, 2005.

KAPITÁŇOVÁ, D.: *Nech to zostane v rodine*. Levice: Koloman Kertész Bagala, L. C. A. Publisher Group, 2005.

KAPITÁŇOVÁ, D.: *Ať to zůstane v rodině*. přel. Miroslav a Šárka Zelinští. Brno: Host, 2006.

KOPCSAY, M.: *Stratené roky*. Levice: Koloman Kertész Bagala, L. C. A. Publisher Group, 2004.

KOPCSAY, M.: *Ztracené roky*. přel. Šárka a Miroslav Zelinští. Zlín: Kniha Zlín, 2008.

PIŠŤANEK, P.: *Mladý Dôňč*. Bratislava: SLOVART, spol. s. r. o., 2008.

PIŠŤANEK, P.: *Muzika*. přel. Kristýna a Miroslav Zelinští. Zlín: Kniha Zlín, 2008.

VILIKOVSKÝ, P.: *Čarovný papagáj a iné gýče*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 2004.

VILIKOVSKÝ, P.: *Kouzelný papoušek a jiné kýče*. přel. Johana, Kristýna a Miroslav Zelinští. Zlín: Kniha Zlín, 2007.

Sekundární literatura

BALCOVÁ, T., GREŇA, Š.: *Česko-slovenský a slovensko-český slovník*. Bratislava: Jazykové vydavateľstvo KNIHA-SPOLOČNÍK, 2004.

HOCHÉL, I., ČÚZY, L., KÁKOŠOVÁ, Z.: *Slovenská literatúra po roku 1989*. Bratislava: Literárne informačné centrum, ETERNA Press, s. r. o., 2007.

LEVÝ, J.: *Úvod do teorie překladu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.

LEVÝ, J.: *Umění překladu*. Praha: Panorama, 1983.

Malý frazeologický slovník. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1989.

PASSIA, R.: Prekladať, alebo neprekladať? Niekoľko postrehov k súčasným vzťahom slovenskej a českej literatúry. In *Dokořán*, roč. 12, č. 47, 2008, s. 22–23.

PÁTKOVÁ, J.: Outsiderem v (Česko)Slovensku podle Kopcsaye. In *Literární noviny*, roč. 19, č. 132, 2008, s. 10.

<http://www.osobnosti.sk/index.php?os=zivotopis&ID=1908> (12. 12. 2008)

<http://www.spisovatele.cz/michal-hvorecky> (16. 12. 2008)

http://www.books.sk/writer_card.jsp?id=197 (10. 1. 2009)

<http://www.litenky.cz/clanek.php/id-2385> (10. 1. 2009)

<http://slovincina.zemk.com/mod/glossary/print.php?id=104&mode=&hook=ALL&sortkey=&sortorder=&offset=0> (12. 1. 2009)

<http://www.lca.sk/blox/cms/autori/kapitanova> (12. 1. 2009)

<http://www.lca.sk/blox/cms/autori/pistanek> (12. 1. 2009)

<http://www.spisovatele.cz/peter-pistanek> (12. 1. 2009)

<http://www.iliteratura.cz/clanek.asp?polozkaID=17307> (15. 11. 2008)

<http://www.iliteratura.cz/clanek.asp?polozkaID=17305> (15. 11. 2008)